

Részletes helyszíni tudósítás a bázeli cionista kongresszusról

Ujabb névjegyzék oroszországi munkaszolgálatosokról

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

II. ÉVFOLYAM 52. SZÁM

MEGJELENIK
MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

1946 DECEMBER 25.
5707 TÉVESZ 2.

Illuziómentesen – az antiszemitizmus ellen

(S. E.) Abban a nagyon higgadt gondolatmenetű előadásban, amelyet *Stöckler* Lajos nemrégiben tartott és amelyről az *Uj Élet* legutóbbi száma hosszabb beszámolót közölt, *illuziómentesen* próbált foglalkozni az antiszemitizmus kérdésével. Ez a helyes szemlélet és ez a megfelelő módszer. Az antiszemitizmus problémájával csak *illuziómentesen* lehet és szabad foglalkozni.

Bizonyra kétségtelen, hogy Magyarországon 1919 ősz óta permanens zsidóellenes izgatás folyt. Ez az izgatás néha *hangosabban*, néha *halkabban* nyilvánult meg, de *egyetlen pillanatra sem maradt abba*. *Bethlen* szelidebben, *Imrédy* durvábban kezelte az antiszemitizmust; *Gömbös* hol így, hol úgy játszott a zsidóellenesség politikai agitációs eszközével; *Teleki* is kétféle antiszemita politikát követett. De tény, hogy

1919 őszétől az 1944 második felében, vagy 1945 elején bekövetkezett felszabadulásig, Magyarország népe határozott és kifejezett antiszemita nevelésben részesült.

Antiszemita szövegek hangzottak el már az óvodákban és elemiiskolákban. Antiszemita tanítások röpködték a diákok felé a gimnáziumokban. És antiszemita szellemiség uralkodott az ifjúságon az egyetemeken és főiskolákon is, amelyek a zsidóellenesség valóságos fellegváraivá alakultak át.

Mindezekhez hozzá kell számítanunk az antiszemita cserkészalakulatokat, az antiszemita levente-csapatokat, az antiszemita köröket és dalegyesületeket.

A kis gyerekek a fél- és háromnegyed-fasizmus idején sok esetben hamarabb tanulták meg az *Erger-Berger-t*, mint a *Boci, boci, tarká-t*. Ezek az *ergerber-*

geres gyermekek, sajnos, *többnyire ergerbergeres férfiak is lettek*.

Azért, hogy így történt, nem a magyar nép felelős, hanem azok, akik így és ilyenre nevelték a széles néprétegeket. De most nem az antiszemitizmus terjesztőinek felelősségrevonásáról és a fasiszta mételey szétszóróinak szigorú megbüntetéséről akarunk írni, hanem is a neoantiszemita lefüledléséről, hanem — az *ittlévő, megmaradt antiszemitizmus likvidálásáról*.

A mult bűnöseinek felelősségrevonása — bírói feladat.

A jelen bűnöseinek ártalmatlanná-tétele — rendőri probléma.

A kétségtelenül létező és a lelkek egy részében élő, viruló antiszemitizmus elpusztítása azonban — *nevelés*, vagy ahogy ma mondani szokás: *átnevelés* kérdése.

A demokratikus Magyarország nagy súlyt fektetett a népbíráskodás és a népi rendőrség megszervezésére. Nem a jóakaraton és nem az igyekezeten mulott, hogy nem lehetett mindig megfelelő eredményeket elérni... De a *demokratikus Magyarország — valljuk be őszintén — nagyon keveset tett a nevelés, illetve az átnevelés érdekében*.

Az iskolákban mindaddig nem foglalkoztak egységesen és céltudatosan az antiszemitizmus „kinevelésével”. A *vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak semmiféle szellemi „iránytűje” nem volt* és ma sincs, hogy utbaigazítsa a tanárokat és tanulókat az antiszemitizmus kérdésével kapcsolatosan. Igenis, minden esztendőben a zsidóellenes fasiszta mételey lelki magányainak kiirtására kellene fordítani néhány órát.

Az *ugynevezett „szabad művelődés” keretéből is ki-*

Ára 1 forint

felejtették az antiszemizmussal szembeni küzdelmet. Minden megyében, járásban, községben alakultak szabadművelődési tanácsok, szabadművelődési bizottságok. Ezeknek a programjába is be kellett volna iktatni a zsidógyűlölettel szembeesegülő felvilágosító propagandát.

Budapesten hétről-hétre tucatjával hirdeti a korszerűbbnél-korszerűbb előadásokat a Fővárosi Népművelési Központ. Vitaestek is vannak sűrű időközökben. De egyetlen plakáton sem láttunk olyan előadást hirdetni, amely az antiszemizmusról fertőző maradt lelkek tisztulását segítené elő. A Fővárosi Népművelési Központ sem vállalkozott az antiszemizmus elleni küzdelem elősegítésére, ami pedig beletartozna demokratikus programjából.

Itt az ideje, hogy az egész vonalon szakítsanak a struccpolitikával! A demokratikus Magyarország iskolái és iskolán kívüli népművelésének irányítói nem dughatják homokba fejüket.

Akár tetszik, akár nem: antiszemizmus igenis van. Ezt — ahogy Stöckler Lajos mondta — le kell szögeznünk illuziómentesen. Tudjuk azt is, hogy mároldolnapra nem lehet megmetyélezett lelkeket teljesen meggyógyítani. De mindenestre másutt tartanánk már, ha bizonyos lépések történtek volna.

A magyar demokrácia oktatásiügyi és nevelésiügyi vezetőinek nagy mulasztása: az antiszemizmus-elleni iskolai és iskolán kívüli propaganda szinte teljes mellőzése!

Nem mentesíthetjük a mulasztásban való részeség alól az egyházakat sem. A különböző felekezetek templomainak szószékeiről sem hangzott el rendszeres és céltudatos felvilágosító propaganda!

Franciaországban néhány vasárnapot szentelt a katolikus egyház arra, hogy — az igazi krisztusi tanítások jegyében — elítéltesse a városok és falvak templomlátogatói előtt az igazi fele-

baráti szeretetet megzavart antiszemizmust. Vajjon hányszor prédikáltak a magyar városok és magyar falvak templomaiban a zsidógyűlölet ellen? Vajjon hányszor bélyegezték meg Isten házában az antiszemizmust, amely szöges elentétben áll a keresz-

ténység alapítójának tanításával?

Nem tesszük szívesen szóvá ezeket a kérdéseket! De úgy érezzük, hogy egyfelől a magyar demokrácia, másfelől pedig önmagunk ellen vétkeznénk, ha olykor-olykor nem mutatnánk rá erre a nagy mulasztásra!

Glosszák a hétről

A PÉCSI EGYETEMEN antiszemita röpcédulákat osztogattak egy diákszövetség tagjai.

Ezek a röpcédulák minden tekintetben emlékeztettek egy levített korszak gyalázatos nyomtatványaira.

De ~~szóval~~ — készségesen megállapítjuk — nem maradt el a megtorlás.

Huszonnégy órával az eset után a belügyminiszter, mint felügyeleti hatóság, feloszlatta a diákszövetséget.

*

A DACHAU I ÖRÖK perében elhangzott német ítélet bennünket is érdekel, hiszen sok magyar-zsidó érte sajtó bórén a dachau SS-legények szadizmusát.

A német bírák hat hónaptól két évig terjedő börtönrre ítélték ezeket és ezeket közvetlen, vagy közvetett gyilkosait, tizedek és tizedek megkínzóit.

Nem szabad csodálkoznunk ezen az ítéleten, hiszen nem is olyan régen a katolikus centrum egykori kitünőségének, Erzbergernek a gyilkosait egyenesen felmentette a német bíróság!

Tanulság? Ugy látszik, előbb alapos nagytakarítást kell csinálni a német bírák körében és csak aztán szabad ítélezésre bocsátani a náciak által mélyen megfertőzött német bíróságok tagjait!

*

ISMÉTELJÜK: nem csodálkoznunk a dachau SS-legények ügyében hozott enyhe ítéleten.

De, igenis, csodálkoznunk azon, hogy Schumacher, a német szociáldemokrata vezére, Londonban kijelentette:

Weisz Mór
stúdió és cukrászda
Budapest, Dob-u. 22

Gyapjút
Nyulbőrt
Pézsmát
Nyersbőrt

legmagasabb árban vásárol
HERSCH JENŐ
Somogyi Béla-ut. 9.
Rumbach S.-u. 10. Telefon: 437-052.

Pókáruk, cukrásztermények, békebeli minőségben Alkalmi rendelést vállal

Herzl unokája öngyilkos lett

Szomorú hírt közöl a *Palcos New Yorkból*. Stephen G. Norman, Herzl Tivadar unokája öngyilkos lett. Egy hidról levette magát a mélybe.

Stephen Norman 30 éves korában vetett véget életének. Herzl legidősebb lányának, Trude Neumannnak volt a fia. Angliában nevelkedett és annakidején Neumann-Herzl volt a családi neve. Brightonban, zsidó iskolában végezte középiskolai tanulmányait, egyetemre Cambridge-be járt. A háborúban az angol hadseregben szolgált, majd a leszerelés után megszerzte az angol állampolgárságot és fontos állami megbízással Washingtonban kapott kinevezést. Az Egyesült Államokba küldött állandó brit kereskedelmi bizottságnak volt jogi tanácsadója.

Az öngyilkosság fájdalmas megröbbenést keltett amerikai zsidó körökben. A tragikus eseményt indító oka ismeretlen. A fiatal ember mintegy három hetet ezélt értesítést kapott arról, hogy szülei Theresienstadt-ban pusztultak el a sok kínzás és nélkülözés következtében. Norman öngyilkosságát megelőzően több estét töltött Elnáhu Epstein, a Jewish Agency washingtoni képviselőjének lakásán, anélkül, hogy elkészített lelkialapotát barátai észrevették volna. Hátrahagyott iratai között Epsteinhez címzett levelet találtak, amelyben barátjának megígérte legutóbbi palesztinai utazásáról készített két tanulmányát és több kékescionista meggyőződéssel írott cikkét.

Herzlnék, az új Zsidó Állam magvetőjének leánya Theresienstadtban pusztult el, unokája bánatában öngyilkos lett. A galoti végzet nem kímélte meg a galut megszüntetőjének családját sem.

G. E.

MI TUD RÖLÜK?

Binder Árpádné,

sz. Nánán Biana, 40 éves Újpest-ről deportálták 1944 júniusában.

Binder Sándor,

17 éves. 1944 júniusában deportáltak Waldseebe.

Binder Jenő,

49 éves muszos. 1944-ben deportáltak Auschwitzba.

Binder Miksa,

17 éves muszos, hadművelési tervkétről hazajövet deportáltak 1944-ben. Munkácsról és Szolnyaróiról iratoljárn. Értesítést kér: Binder Árpád, Újpest, Deák Ferenc-u. 20.

Felkérem azt a két munkaszolgálatost, akik Borból (Heldemau-táborból) az első lépéssel jöttek vissza és orosz fogságba estek

és két hónappal ezelőtt Uralból, — ahol férjemmel együtt voltak — kerültek vissza,

ajánlást közöljék velem, hogy férjem után érdeklődjem. Minden költséget megteríték. Braun József-né, Bpest, Kossuth L.-u. 6. I. 8.

A XXII. Cionista Kongresszus külpolitikai vitája

(Az ÚJ ÉLET kiküldött tudósítójától)

Bazel, december 12.

A Cionista Kongresszus tárgyalási rendjének megfelelően az első hetet a külpolitikának szentelték. Dávid ben Gurion, a lépő intézőbizottság elnökének külpolitikai jelentése után indult meg a vita. Valójában ezen a Kongresszuson a külpolitika egyetlen aktuális, de minden mást elsősorban jelentőségű kérdéssé sűrűsödött. *Elmenni, vagy távol maradni a londoni konferenciáktól?* Minden más ebből következik. A pártok vezérszónokaiokon keresztül részletesen ismertették álláspontjukat. A beszédek sokszor igen energikusak, talán támadóak is, mégis a levegőben mindenütt, a parlament mindkét oldalán az az aggodalom érezhető, milyen elképzelhetetlenül veszélyes lenne, milyen helyrehozhatatlan kárt jelentene a Jisuv és a zsidó nép jövője szempontjából, ha a Kongresszus véleménye megoszlaná, ha a résztvevők, a mult-hoz hasonlóan, két pártra szakadnának: a mindenre igentmondók és a mindenre nemetmondók pártjára. Nem olyan könnyű állást foglalni e kérdésben, mert nemcsak egy tárgyaláson való részvétel egyszerű problémájáról van szó. Londonba elmenni — ez kétségtelenül annyit jelent, mint lemondani — ismét lemondani — Erec Jisrael egy részéről. Ez a chaluka, a felosztás. Nem elmenni: politikai statusquo, vagyis ellentét a kormánnyal, az alijázók deportálása, a Jisuv zsidó szervei munkájának akadályozása. Ki meri vállalni a felelősséget azért, hogy a konferencián való részvétellel már eleve lemondunk az ország egy részéről? De ki vállalja a következményeket az aliják esetleges akadályoztatásáért? Az angolok szívesen látnák a kettészakadást a kérdésben, hiszen akkor semmit sem kellene teljesíteni — a másik csoport ellenállására való hivatkozással —, maradna a statusquo, amely csak az angoloknak és az araboknak kedvez.

A kérdést még bonyolultabbá teszi az a tény, hogy az angolok részéről még hivatalos javaslat sem érkezett a felosztást illetően, így Da-

vid ben Gurion csak az egyetlen hivatalos kormányjavaslattal: a Morrison-tervvel foglalkozott expozéjában, ezt pedig, tudvaleg, már mindenki, zsidók, arabok, amerikaiak, sőt maguk az angolok is elvetették. Szinte azt lehet mondani: tekintetben nincs is miről tárgyalni. Dr. Nachum Goldmann, aki a Kongresszus eddig legnagyobb jelentőségű, komoly államférfiúi bölcsességet eláruló beszédében arról igyekezett meggyőzni a képviselőket, hogy angol javaslat nélkül, a cionista szervezettől kell jönnie a kezdeményezésnek, mert enélkül semmi sem fog történni s még az USA kormánya is visszavonul a Palesztina-kérdésben való érdekeltségétől, a politikai „Deadlock” következtében. A további várakozás tragikus következményekkel járhat az egész mozgalom szempontjából. A pillanatnyi hatástól eltekintve, beszéde nem változtatta meg azt a világot, a pártok egyöntetű véleményeként kialakulóknak látszó határozatot, hogy a cionista szervezet nem mehet minimál programmal egy konferenciára, mert ott, természetesen, ebből is engednie kellene. Sokan egyenesen politikai hibának ítélik, hogy Goldmann a Kongresszus nyilvánossága elé hozta a kérdést és ezáltal ál-

láfoglalást kívánt kieroszakolni. A pártok véleménye azonban kialakulóban van; a határozat egységesen fog megszületni. A Kongresszus a zsidó állam gondolata mellett köti le magát, a zsidó állam mellett egész Palesztinában. Ameddig az angol kormány részéről nem érkezik javaslat, amelyet az önálló zsidó állam megvalósítása szempontjából tárgyalási alapul el lehet fogadni, a végrehajtóbizottság megbízottai nem mehetnek el a londoni tárgyalásokra.

Megváltoznék a helyzet, ha angol részről új javaslattal fordulnának a Jewish Agency-hez. A végrehajtóbizottság ebben az esetben a javaslatnak elfogadásáról külön döntene, a kongresszusi határozat szellemében. A zsidó nép parlamentje nem hoz olyan határozatot, amely már eleve lemondást jelent. Goldmann érvel, bármennyire meggyőzőeknek látszottak is, még jobban hozzájárultak ahhoz — éppen a logikai érvelés következtében —, hogy a pártok világosan lássák: eredményt csak a jelenlegi helyzet egységes elutasítása hozhat. A zsidó nép nevében a választott képviselők csak a zsidó államról tárgyalhatnak. Ez a zsidó parlament kialakuló külpolitikai üzenete Anglia számára.

Részletes jelentés a Kongresszus második üléséről

Bazel, 1946 dec. 13.

A bazeli Cionista Kongresszus második ülése december 9-én nyílt meg, dr. Stephen Wise nagyhatású beszédével.

— Ha ma megemlékezünk dr. Herzl nagy napjáról — kezdte dr. Wise — nem azért tesszük ezt, mintha megfelelkezniénk azokról a kiváló férfiakról és mozgalmakról, melyek megelőzték az ő fellépését, sem arról a fejlődésről, melyen az ügy és a mozgalom keresztülment azalatt a fél évszázad alatt, amióta először találkoztunk Bazelen, ebben a számukra valóban szent városban. Herzl nem ismerte az elődeit, mi viszont ismerjük a követőit.

Hivatkozott ezután Moses Hess, Leo Pinsker történelmi alakjaira, a Chibat-Cion és a

Biluj mozgalmakra, ahol már előbb hangoztatták, a később Achad Haam által megfogalmazott gondolatot, hogy a zsidó nép állandó és elidegeníthetetlen otthona nem lehet másutt, mint Erec Jisraelben.

— Nem volt a történelemben még egy nép — folytatta dr. Wise —, amely oly hosszú ideig távol lett volna hazájától és szereti mégis változatlanul erős maradt otthona iránt, törekedően remélve, hogy eljön az idő, amely visszaállítja népi egységét.

Megemlékezve az első Cionista Kongresszus megnyitására, amikor Brandeis sanfranciskói otthonában elővasva Herzl avatóbeszédét, azt mondotta: „Ez az az ügy, amiért dolgozhatom és az életemet is áldozhatom.” Az

utolsó 50 év történelme nem volna teljes enélkül az elismerés nélkül, mellyel az újjászületett Palesztina zsidó ifjúságának kell adózni, ennek az ifjúságnak oroszlanrésze van a függetlenség álmanak megvalósításában!

Visszaemlékezve a mozgalom válságos napjaira, a szónok utalt az 1929 és az 1930—1939 évek zavaraira s megjegyezte, hogy a letelepülés két nemzedékét nem érte nagyobb szerencsétlenség a Fehér Könyvvel. A Fehér Könyvben megállapított drasztikus bevándorlási korlátozás a zsidó nép ellen elkövetett leg súlyosabb bűnök egyike. Márthallat halt ezek estek áldozatul ennek a bűnös intézkedésnek. A mai helyzetben csupán két alternatíva lehetséges. Az egyik, hogy Nagybritannia eltörli a Fehér könyvet és visszaállítja az eredeti mandatórius kormányzatot, vagy pedig fel kell tételni azt, hogy Nagybritannia lemond a mandátumról. Bizonyosak vagyunk abban, hogy a brit kormány a zsidó nép barátja, nem érzi jól magát a cionizmus árulójának szerepében. A Palesztinába visszatérő zsidók jobb sorsot érdemelnek, mint Ciprust, vagy a világ bármely más, Palesztinán kívül eső helyére való elszállítását. Konklúzióképpen dr. Wise a Leviticus 25. fejezetét idézte:

„És elérték az ötvenedik évet és szabadságot hirdettek az egész földön és a föld minden lakójának...”

— Legyen ez az év a zsidó nép és az emberiség örömnépe évé. A világ népeihez fordulunk, soha ne törjék el a szabadság megsértését, hogy a zsidó nép szabad legyen, bárhol lakják is... Legyen a Cionista Kongresszusnak ez az ötvenedik éve az örökül újabb való megerősítése — fejezte be nagyhatású beszédét dr. Stephen Wise.

A vértanuk emléke

Ezután dr. Weizmann, felémelkedve helyéről bejelentette, hogy az ülést a zsidó népet ért legnagyobb tragédia vértanuinak szenteli. Mélységes csend ült a teremben és dr. Weizmann felszólította a hallgatóságot, hogy állva tisztelegjen a vértanuk emlékezte előtt. A terem fényei kialudtak és a hallgatóság lehajtott fejjel állt a helyén, majd Weizmann mélységes meghatottsággal mondotta el jiddisch nyelven emlékbeszédét.

— Szent kötelessége a Kon-

gresszusnak — mondotta — hogy megemlékezzen testvéreink millióiról, akiket az emberiség legnagyobb eltenésége irtott ki. Visszaemlékezett arra, hogy amikor a náci zsinagógákat égették Németországban, 5 Londonban egy gyűlésen felszólalt és azt mondta: Vigyázzanak, ma zsinagógákat gyujtanak fel, holnap talán a Westminster Abbey borul lángba. A tűz

A Kongresszus külpolitikai vitája

Bázel december 14.

A további ülések fontosabb szónokai: Dr. Jichak Grünbaum, az általános cionizmus erעי vezető alakja, az európai zsidóság katasztrófájáról és a zsidó ellenállás főbb mozzanatairól beszélt. Dr. Abba Hillel Silver az amerikai cionista szervezet, az általános cionista konföderáció elnöke és a most ujonnan megválasztandó executiva valószínű elnöke az amerikai cionizmus fejlődéséről tartott beszámolót. Ismertette azokat az erőfeszítéseket, amelyeknek eredményeképpen az amerikai kormány és elősorban az elnök erdıteljes procionista magatartást tanusit Eric Jisraellel kapcsolatban. A cionizmus politikai harcát a Jisav építőerejének bevonásával az amerikai zsidóság vezeti győzelemre. Ezután került sor a külpolitikai viták bevezető referátumára.

Ben Gurion, a lelépő executiva elnöke számolt be az angol kormánnyal folytatott legutóbbi tanácskozásokról, amelyek eddig nem vezettek újabb angol javaslatokhoz. Ben Gurion több mint egy óráig beszédében foglalkozott a Morrison tervezettel és behizonyította, hogy az sem erkölcsi, sem politikai, sem gazdasági szempontból nem fogadható el. Ilyen megoldásnak azonban Anglia részéről kell felvetődnie. A Cionista Szervezet nem javasolhat felszítást. Kérveteleink világosak:

Palesztina kapuának megnyitása a zsidó bevándorlás előtt, a bevándorlás és az ország fejlesztésének ellendrésze. A Jewish Agency joga, követeljük a Zsidó Államot egész Palesztinában.

A december 11-iki üléséktől kezdve a külpolitikai vita keretében adtak módot a pártoknak — általános cionisták, munkáspárt, vallásos cionisták, revisionisták, somér hacair — hogy álláspontjukat ismertessék. Mindegyik párt három vezetésenként keresztül szögezte le véleményét az angliai tárgyalásokkal kapcsolatban. A többség véleménye ellene van annak, hogy kongresszusi határozattal szentesítse a kompromisszumot. Szinte minden szónok érintette felzólalásában a terrorista csoportok kérdését. A revisionisták kivételével a kongresszus egységesen elítéli

elharapódzik az egész világ — mondotta, de szavai süket fülekre találtak. Ez a Kongresszus, mely zsidók millióit képviselt, méltó kell hogy legyen Izrael mártírjaihoz. Nyugodjanak békeességben! — fejezte be megrázó beszédét dr. Chaim Weizmann

Ezután Ráv Bród emlékezett meg azokról, akik a legutóbbi Kongresszus óta távoztak el az élők sorából.

a terrort, az ellenállás szükségét azonban mindenki elismeri. Dr. Mose Sneh (Klal) a Haganah parancsnoka a kongresszus egyik legnagyobb sikerű beszédében ismertette az igazi zsidó ellenállást, melyro azért van szükség, mert Anglia teljesen elutasító álláspontot tanusit a zsidó követelésekkel szemben. Az ellenállás nemzeti és csak akkor sikeres, ha egységes központi vezeték alatt áll. Az igazi ellenállást nem a fegyveres megnyilatkozások jelentik, az igazi zsidó ellenállás: újabb egyre újabb telepek létesítése, a bevándorlásnak minden utómódon való fokozása, a chaluc ut kiépítése. Ch. Chavan (Somér Hacair) gyönyörű héber beszédben ismertette pártja álláspontját. Szerinte most hiba lenne bármilyen végleges megoldást kieroszakolni. Az alija fokozása kell hogy a kongresszus célja legyen. A jövő — véleménye szerint — magától meghozza a binacionális állam segítésével a megoldást. Ezzel szemben dr. N. Goldmann (Klal) a kongresszus leglogikusabban felépített felszólalásában arról igyekezett meggyőzni a képviselőket, hogy a további várakozás nemcsak azért veszélyes, mert ez status-quo-t jelent, hanem azért is, mert ha most Angliával nem egyeznek meg, Palesztina ügye feltétlenül az UNO elé kerül.

Erro azonban egyrészt technikailag csak 1947 végén kerülhet sor, másrészt az UNO szervezeti szabályai egyáltalában nem kedveznek a zsidó ügynek. A nagyhatalmaknak igen nagy szavuk van az UNO-ban — Anglia ott is jelen van, a kis nemzetek között öt arab államnak is van szavazati joga, akik az antiszemita délamerikai államokkal együtt erős tömböt alkothatnak a zsidó követelésekkel szemben. Goldmann felhatalmazást — nem döntést — kér az új executiva számára a tárgyalások folytatására.

A külpolitikai vita a bizottsági

Legelőbb lezerzési forrás
Cukorka, csokoládé-

győrtmágyok nagybetűi eladása, postán, utánvétellel is.

Deutsch D. Dezsőné

VII., WESPRÉLENYI-UTCA 30.
Minden nap 8-5 óráig
SZOMBATON ZÁRVA!

után következnek. A szervezeti, alijahi, gazdasági, nevelésiügyi és kulturális bizottságok megkezdik tanácskozásukat. Ezalatt az idő alatt a ple-

Dr. Herskovits talán nagy beszélt

Bázel december 16.

Az Általános Cionisták Világszövetségének december 14-i értekezletén, amelyen a mozgalom nagyhirű vezetői, dr. Abba Hillel Silver, dr. Stephen Wise prof. Brodsky is részt vettek, dr. Herskovits Fábán nagyhatású héber nyelvű beszédet mondott a magyarországi zsidóság életében a második világháború óta bekövetkezett változásokról. Beszédében kiemelte, hogy nemcsak mint a magyarországi Klál-cionista párt elnöke, hanem mint Európa legnagyobb hitközségének rabbija, az egész magyarországi zsidóság üdvözlélt hozza. „Bár sabbatkor nem mondunk bűnvallomást, mégis szükségesnek érzem, — mondotta többek között, — hogy a magyarországi „scerit hapleta“ nevében a világ minden részéről összesereglett képviselők előtt ma itt kijelentsem: „osamnu, bogadnu, gozalnu.“ Vétkezünk a zsidó néppel szemben. Hütlenség voltunk az örök zsidó ideálokhoz s így a lelkek tízezerit raboltuk el a zsidó jövő építésének szent munkájától. A felszabadulás óta azonban új korszak kezdődött a magyarországi zsidóság életében. A Herzl szülőházának tövében épült hatalmas templom köz-

vetésében beszélnek. A bizottsági jelentéseket a kongresszus második nyilvános ülésszakában vitatják majd meg a képviselők.

pontja lett a zsidóság öntudatra ébredésének és hatása az egész magyar zsidó életben érezhető. A zsidóság megérettének legfontosabb bizonyítéka, hogy a Pesti Izraelita Hitközség iskoláiban a zsidó gyermekek ezrei járnak, hogy ott zsidó nevelést kapjanak, ma már héberül tanul a magyarországi zsidó ifjúság és héberül éneklő az újjászületésnek, Erec Jisraellek dalaait. A magyarországi zsidóság a zsidó nép élő testének kiszakított része volt (évekr min háchai) most kezdünk, most akarunk átváltozni a zsidó nép élő, szervesen fejlődő részévé. Nem hivatkozunk az ősek érdemeire, Herzlre, Nordaurra, a magunk erejével a lelkesedés, az önfeláldozás, az építés lendületének érdemeivel akarunk méltók lenni a zsidó néphez. Így akarjuk szorgálni, teljessé tenni azt az egységet, amelyek alapján hitve és épülve megvalósíthatjuk a zsidó nép és a zsidó állam újjászületését.”

A beszédhöz értesültek először a jelenlevők a magyarországi zsidóság körében történt változásokról. A beszéd után többek között dr. Herskovits Fábán a magyarországi helyzetre vonatkozó kérdéseket

A Kongresszus nyelve

Bázel, december 15.

Bár a bázei kongresszus valamennyi résztvevője zsidó, mégis nehéz probléma a Kongresszus beszédnyelvének kérdése. Európa minden országának, a különböző amerikai államoknak képviselőin kívül itt vannak Ausztrália, Délafrika, India és Kína zsidóságának kiküldöttei is. Az eredeti tervek szerint a XXII. Cionista Kongresszust Erecben szándékoztak megtartani, ez esetben kétségtelen, hogy a konferencia nyelve a felszólalások többségében a héber lett volna. A politikai körülmények ezt a tervet lehetetlenné tették s így a bázei kongresszuson három nyelven folyik a vita: héberül, jiddisül és angolul. Az ülések soros vezetője mindig héberül irányítja az ülék menetét, az erעי felszólalók többsége és néhány galuti képviselő is héberül beszél. Az amerikaiak egy része, különösen a nők, angolul mondják el beszédeiket, a kongresszus többsége azonban a jiddist tekinti gondolatai legalkalmasabb kifejezési eszközének ezen a konferencián. Valóban a jiddis látszik a legáltalánosabban megértett nyelvnek az egész világ zsidóságának ebben a gyülekezésében. A hallgatóság — nem a képviselők — részéről bizonyos érzelmi okokkal magyarítható ellenszenv mutatkozik az angol nyelvvel szemben.

Amikor például Mose Shertok az ülésen, éppen a résztvevő külföldi diplomatákra való tekintettel, angolul szólalt fel, a közönsége hangos szóval követelte, hogy jiddisül beszéljen.

Feltűnő, legalább is a magyarországi viszonyokhoz képest feltűnő, hogy milyen sokan beszélnek az amerikai kiküldöttek közül héberül, ha nem is felszólalásaikban, de egymás között a Kongresszus folyosóin, az utcán, az éttermekben. Ez arra mutat, hogy az Egyesült Államokban nem csak filantrop cionizmus létezik, hanem komoly zsidó héber nevelés is. Erezhető ezen a Kongresszuson már, amint erre több szónok utalt is, hogy bár a nemzetközi zsidóság nyelve még mindig a jiddis, a héber nyelv is mindjobban terjed és igen közelnek látszik az az idő, amikor a különböző országokból érkező zsidók egymást csak héberül értik meg. (Mi lesz a magyarországi zsidókkal, akik héberül nem tanulnak, a jiddist pedig nem ismerik?) A lengyel, orosz vagy román származású amerikai zsidó, aki anyanyelvként beszéli a jiddist, gyermekeit már héberre tanítja és pozitív zsidó nevelést ad gyermekeinek. A jiddis így lassan háttérbe szorul és átadja helyét a nép ősi nyelvének, a hébernek. (Gellért)

Bázel a kongresszus idején

Bázel, december 12.

AZ IDŐ ENYHE, esős. Reg-
elente köddel ébred a város,
de dél felé rendszerint kitisztul
s a Rajna, mely itt már egé-
szen széles folyó, gyönyörűen
csillog. Az utcákon roppant
erős forgalom, a villamosok
sűrű sorokban követik egymást.
Persze nem olyanok, mint pesti
társaik. Ragyogó tiszták, fűlöt-
tek, egyik kocsiból át lehet
járni a másikba. Maguk a bá-
zeliek némelül beszélnek, va-
lami kedves kicsinyítő módon,
majd minden szóhoz li-t, vagy
legáltalán is i-t raknak, de elég
sokan vallják anyanyelvüknek
a franciát. Most persze *dominál*
a héber szó. Egészen furcsa ér-
zéseket kelt az emberben, hogy
lépten-nyomon héberül beszél-
nek, héber újságot árulnak és
olvasnak. Svájcban, mint mond-
ják, elég éles az antiszemitiz-
mus, de a bázeliek most min-
deusztára felfüggesztették ily-
nemű érzéseiket, ha ugyan hen-
niük is van. Néncsak hogy a
cukrászdák ragyogó és bámula-
tós kirakatai telve vannak mó-
gondóvidos alakú s rajzu süte-
ményekkel és pusedülkkel, de
még az üzletek kirakataira, aj-
tóira is nagy mógondóvidot ra-
gásztoltak s meggyőződöttünk
róla, nem zsidó kereskedők.

AZ ÜZLETEK külön fejezetet
érdemelnek. Nem csupán az üz-
letek, maguk a házak is. Leg-
többjük középkori, vagy ha
nem, pontosan megtartották a
középkori formákat és mérete-
ket. S kirakataik, cégtábláik
valami hallatlan összhangban
tudnak hozzáillesztetni a há-
zakhoz. Nincs az a csiricsári-
ság, ami a Rákóczi-utat, de még
a Belvárost is jellemzi. Hallat-
lan árúbőség, de nem ez az iz-
galmas, hanem a tisztaság, csin-
és kultúra. Az egyik saroknál
nagy építkezés folyik. Látni,
hogy a pesti hitközség műszaki
vezetője ott ácsorog. Figyelem.
Egy félóra múlva még mindig
ott áll. Nem állhatom, odame-
gyek és megkérdem: mit néz.
Fantasztikus, mondja, az egész
építkezésnél alig dolgozik tizen-
öt munkás. Minden gépekkel
történik. Ilyet még nem is lát-
tam. S hosszan kezdi magya-
rázni a különböző technikai be-
rendezéseket, amelyek a kon-
gresszus színhelyén a néhány
évvel ezelőtt épült Mustersesse
épületében is megtalálhatók.
Gyorsírógép, beszédelfőlvő, rá-
dió, természetesen külön posta-
hivatallal és külön telefonköz-
ponttal. Hogy egész Svájc egyet-
len automata telefonközpont s
így magad tárcsázod azt a vá-
rost, amelyikkel beszélni akarsz,
bármelyik utcán nyilvános tele-

fonállomásról, az legföljebb ne-
künk csoda, itt egészen termé-
szetes.

*

ÉRDEMES KIÁLLANI a kon-
gresszusi épület bejáratához s
figyelni az állandóan ki- és be-
özönlőket. Már ott tartok, hogy
messziről meg tudom különböz-
tetni az amerikai zsidókat pl. a
francia zsidóktól. S mérhetelle-
nül furcsa, hogy a délamerikai
zsidók, a bolíviaiak és urugu-
ayak mennyire mások, mint az
északamerikaiak. A német-
országi és ausztriai, olaszor-
szági lágerrek kiküldöttei is fel-
ismerhetők, akármilyen tömeg
közepette is álljanak. De föl-
ismerhetők a magyarok is. Na-
ponta legalább egyszer-kétszer
összetömörülnek Kís Katalin
vagy Salamon Mihály köré, akik
a technikai nehézségekben ipar-
kodnak segíteni. Mert a magya-
rok számára azután vannak
ilyenek, nem is kis számmal.
Roppant pénztelenül érkezünk
s itt éppenséggel nem olcsó az
élet, bár 15 frankból nagyon
rendesen megélhet mindenki,
sőt ha kell, 10 frankból is. A
kongresszusra különben igen jó
benyomást gyakorolt már ma-
gának a több mint negyven em-
berből álló magyar delegáció-
nak pusztá megjelenése is, mely
éltékeny dokumentálta, meny-
nyire nem igazak a „vasfü-
gönyről” elterjedt hírek. A kon-
gresszus ötödik napján pl. a ro-
mániai delegációnak még min-
dig nem sikerült megérkeznie s
keletkezés: egyáltalán sikerül-e.
Rendelő az Amerikából érke-
zett magyarországi zsidó, akik
hallatlan érdeklődést tanúsít-
nak minden iránt, ami az „ó-
hazából” való. Olyannyira, hogy
elhatároztuk: külön összejövete-
len ismertetjük a magyaror-
szági viszonyokat, mert erre a
fölvilágosító munkára nagy
szükség van. Mindenki tisztában
van azzal, hogy Európában a
zsidóság számára, mint rezér-
voár, egyedül Románia és Ma-
gyarország jöhetnek a jövőben
számításba, s ez az oka annak,
hogy állandóan adatokat kér-
deznek és szociológiai érteke-
zéseket kell tartanom.

KÜLÖN FEJEZETBEN kel-
lene foglalkoznom azokkal a
zsidókkal, akik az emlékezetes
bergenbelseni csoporttal, 1944
júniusában indultak Budapest-
ről, átvezették az időket, el-
kerültek Svájcba s még mindig

az rostokolnak. Az elmúlt bor-
zalmakat még nem heverték ki
s nyilván nem is fogják. Sőt,
ha szabad talán így is mondani:
Svájcban újabb betegség járult
nyavalyáikhoz. Az emigráns-
betegség. Ez legfőképpen abban
nyilvánul, hogy, noha alig van-
nak egynéhányan, mindenki
mindenképpen ellen áskálódik. Bár-
melyikkel beszélsz, csak ő vi-
selkedett rendesen, a többiek
nem s becsapják és kijátszót-
ják őt. A végén már azt sem
tudod, hihetsz-e akár egyik-
nek is.

*

ÉS VÉGÜL hadd essék szó a
svájci sajtóról is, amely nagy
érdeklődéssel kíséri a XXII.
Cionista Kongresszus munkáját.
Oldalas cikkekben számolnak be
nap-nap után a kongresszusi
eseményekről s külön kommentá-
roknak mindent. Kommentárjaik
sokszor egészen megalapoztak, fő-
leg a mi számunkra, akik mind-
annyian keresztülmentünk a
poklokban. A *bázeli szocialista
napilap, az Arbeiter Zeitung*,
amely folytatásban épp most
közli *Lin-Yutang* legújabb regé-
nyét! — tudósításával fejezzük
be, melynek címe: *Totenklage
eines Volkes*.

„Egyike a legszibemerkölőbb
és legmegrendítőbb élmények-
nek, amelyet egyáltalán el lehet
képzelné, volt a 9-i cionista
kongresszus éjjeli ülése. A világ
minden részéről egybegyűltek
egy súlyos megpróbáltatáson
átment népek küldöttei váro-
sunkban, hogy emlékezzenek ar-
ra a hat millió zsidó halottra,
akiket zsidó kiváltottak miatt
pusztított el az átkos náciizmus
s talán azért is kellett pusztul-
niok, mert a többi népek mér-
hetetlen közönnyel nézték el-
vesztésüket... A tulajdonképpeni
gyászünnepeket egy percnyi,
melységi benyomást keltő hall-
gatás vezette be. Majd a cionista
világszervezet elnöke, Chájim
Weitzmann egyszerű szavakkal
beszélt arról, mennyire eltörpül
az inkvizíció s a pogromok mel-
lett mindaz, ami most Európá-
ban, a XX. század derekán a
zsidókkal történt. Intette a kon-
gresszust, legyen erős, gondoljon
csak egyre, a zsidó nép szolgál-
tára s akkor ez a kongressz-
us eléri célját.” — „Számunk-
ra, nemzsidókra — folytatja a
lap — felejtethetetlen maradj az a
megsemmisítő, de jogos vádbeszéd,
amelyet a Lengyelorszá-
ból megmenekült Rav. Brod tar-
tott. Felidézte újból a borzalma-
kat, melyeket a „zsidók”-és gon-
dolkozók” népe hozott a zsi-
dókra és borzalmas szavakkal
vádolta a „civilizált és demo-

kratikus” nemzeteket, akik szin-
tén bűnösök a zsidók pusztulá-
sában. „Hogyan akartok véres
lelkismeretekkel igazságot
hozni a világra?” kiáltotta
könnybefuló hangon a lélekzeit
is visszafolytva hallgató tere-
be... Egyetlen kiút, ha a zsi-
dóknak végre saját, igazi nem-
zeti otthonuk lesz. Adjatok egy
helyet, ahol mi egyedül élhe-
tünk, nekünk elég volt a civili-
zációból és ugynevezett kulturá-
ból.”

„Az éjszakai emlékülést ünne-
pélyes, vallásos aktus zárta le.
Az ősi vallásos énekek közepette
felolvasták azokat az ország-
okat, Oroszországon és Lengyel-
országon kezdve, Hollandián és
Belgiumon át, ahol az örül és
gazság milliói és millió zsidó éle-
tet oltott ki. A teremben egyre
hangosabb a visszatartott, de
végül is kitörő szókodás. Nem
csoda ez, hiszen talán egyetlen
egy sem aludt a megjelent 2000
résztevő között, aki ne slátra
volna legalább egy hozzátarto-
zóját. Melységi tisztelettel haj-
tjuk meg fejünket ennyi gyász és
szenvetős fölött és tisztá szív-
ből kívánjuk a zsidó népnek, hogy
megjálálja szebb és jobb jövőjé-
nek utját.”

Ime, így ír a svájci munkásság
lapja. Tanulhatunk nemességet,
részvétet és emberi közösséget
tőlük.

DÉNES BÉLA

A Pesti Izr. Hitközség Szabadegyetemének előadásai

December 26-án d. u. fél 7.
óra (Sip-utca 12. II. 33.) dr.
Telégydi Zsigmond: Az ókori
zsidóság.

1947 január 2-án, Grün-
wald Fülöp: A zsidóság Euró-
pa történetében.

Oroszországból keresik

(Jelentkezés Sip-u. 12. I. 16.)

829 Fisch Ignácot, Klotild-u.,
keresi Fisch György, Orosz-
ország.

830 Dr. Lusztig Ferenc orvost,
Kocsis Ferencet, Wessclé-
nyi-u. és Engländer Pált
keresi Lusztig Imre, Orosz-
ország.

Keresek férjemet

Lébi Ármint

1915 Csepel, Utolsó hír 1944 szept.
Köszvény, Gestápo. Azóta nyom-
vesztett. Ha valaki bármint tud
röla, értesítsen feleségét:
Budapest, Wessclényi-utca 8. III. 6.
estli órákban.

KI TUD FIARÓL,

Kramer Jánosról,

szül. 1922 januárban. Közégre vo-
mált be. Utolsó hír 1945 áprilisban
volt. Mauthausenben beszélték vele.
Bármilyen hírt az okantú címre ké-
rem leadni: Kramer Ignác,
Rákóczi-ut. 61. M. 161pécse, II. 2.

3 órán 5 drb. 20 forint
betűl 5 fénykép 20 forint
értelvétho PARISI FOTO
Paris Nagy Áruház

Chanukai szombatbucszató-est

A Pesti Izr. Hitközség dohányutcai főtemplomának előjárósága chanukai szombatbucszató vacsorát rendezett a hitközség székházának dísztermében. Ez volt az első alkalom, amikor a volt gettó helyén az annyi szenvedést és küzdelmet látott siputcai székház falai között virágdíszes fehérasztalnál összejöttek, élen a hitközség vezetőségével a dohányutcai templom előjáróságának meghívására a többi pesti templom előjárói is, valamint híveik. A fény ünnepének hangulatához méltóan bensőséges érzéssel ültek együtt a zsidó testvéri közösségekben mindazok, akik a felszabadulás után hálával fordultak a megmentő Istenhez és akik szeretettel és zsidó lelkesedéssel kapcsolódtak be újra a hitközség munkájába.

Amikor a terem megtelt és a hosszú asztaloknál elhelyezkedtek a résztvevők, **Abrahamsohn Manó** főkántor lépett az emelvényre és elvégezte a *havdala-szertartást*, majd ünnepélyes keretek között a nagy ezüst *menórán meggyújtotta a chanukalángokat*. Ezután a megjelentek elfogyasztották az egy ünnepi vacsorát, utána a dohányutcai főtemplom előjárósága nevében **Vámos Henrik** vezető templomi előjáró üdvözölte a megjelenteket. Hangzottatta, hogy ez a szombatbucszató vacsora arra hivatott, hogy a testvériség érzését fokozza és az összetartást, valamint az egységet kiemélyítse. Amiképpen az ősi dohányutcai templom egyformán nyitva áll mindenki számára, aki magát zsidónak vallja, éppen úgy a hitközség kereteiben is össze kell tartania a zsidóság szolgálatában mindenkinek és együttérzéssel a zsidó ideálok szerelével kell küzdenie a jobb zsidó jövőért.

Dr. Katona József rabbi köszöntőjében azokra az eredményekre mutatott rá, amelyeket a hitközség vezetősége a zsidóság megmentése és a felekezeti élet újjászervezése terén elért. Chanuka ideje a templomavatás ünnepe, a legméltóbb keret arra, hogy felmutassuk az értékeket. Chanuka idején kitesszük a lámpákat az ablakba. Ez az ősi szokás nem hívalkodás, hanem azt jelenti, hogy ilyenkor ország-világ előtt meg kell mutatnunk azt, hogy van erő és hit bennünk, amellyel a jobb jövőt várjuk. A bizalomnak minden érzésével fordulunk vezetőink felé, akik megmentették a gettót, a megmaradt zsidóság gerincét és akik a felszabadulás óta hitéleti, kulturális, karitatív és szociális téren egyaránt újrándzólták hitközségünket. Ezek történelmi tények, amelyek önmagukért beszélnek és amelyek Chanuka idején a legszebb relikviákkal töltenek el mindnyájunkat. Legyünk hálásak Istennek, aki megtartott minket, mondjunk köszönetet azoknak,

akik bátrak és hősök voltak, amikor ilt a gyűlölet tombolt és akik szerényen munkához állottak és újjáépítettek a felszabadulás után.

Stückler Lajos elnök ünnepi felszólalásában az újjáépítés érdeméért a hitközség tagjaira, hártotta. Azért sikerült a megmentett pesti zsidósággal a hitközséget megerősíteni és a jövő fejlődésének útjára elindítani, mert közösségünk tagjai önzetlenül és zsidó odaadással bekapcsolódtak a munkába és mindenki a maga posztján hűséggel és lelkesültséggel teljesítette hivatását. A felszabadulás után első feladatának azt tekintette a vezetőség, hogy a templomokat rendbehozza. Még a fővárosban dult a háború, városszerle holttestek heverték, mi már templomainkat kítakarítottuk és megnyitottuk a hívők előtt. A templom mellett a legfontosabb feladatnak az iskolák megnyitását és újjászerveését tartottuk. Yantestületünk önfelelőző szeretettel kezdte meg a munkát, s ennek eredményeképpen a hitközség iskolahálózata ma ismét hivatásteljesítésének magaslatán áll. Politikai sikon pedig arra törekedtünk, hogy a zsidóság kereteiben egységet teremtsünk. Ha ez maradéktalanul nem sikerült, nem rajtunk mulott. Nagy vonalakban azonban egység és összefogás van zionista és nem zionista, orthodox és neológ között egyaránt, mert az árnyalati különbségek eltűntek akkor, amikor egyetlen szempont lett csak fontos, a zsidó összefogás. A külföld felé mutatott egység eredményezte a tengerentúli zsidóság segítségének megszervezését. Így minden téren szilárd alapokon indult el az újjáépítés munkája és jogosult a hit és a bizalom a szebb és zsidóbb jövőben.

Dr. Kertész Adolf szertartási előjáró beszéde a zsidó hitélet és vallásosság részleteit hozta előtérbe. Megállapította, hogy a pesti zsidóság hitélete örömmel és büszkeséggel töltheti el a vezetőséget, ugyanakkor fokozott munkára és helytállásra buzdította a templomkörzetek vezetőit és különböző zsidó intézmények irányítóit. A hitközség központi vezetősége öntudatosan mindent megtesz annak érdekében, hogy a hitélet feltételei és a vallásosság keretei biztosítottassanak. A részletek lebonyolítása és az elgondolások megvalósítása azonban a kisebb körökben, a körzetekben a különböző templomok körül történik. Felhívta a megjelenteket arra, hogy a zsidó házak vallásosságát újra építsék fel és amit az idők mostohasága elsodort, azt most a béke idején a válás törvényeinek megtartásával pótolják. Megemlékezett az est rendezőjéről, **Wosner Mayer** főgondnokról, aki sok lelkesedéssel és gondossággal foglalkozott

e szombat-bucszató ünnepség előkészítésével. Neki és mindazoknak, akik a hitéletet elmélyítik, hálás köszönetét fejezte ki.

Domonkos Miksa ügyvezelő visszapillantást vetett azokra az időkre, amikor a siputcai székház és különösen annak díszterme a zsidó győtremlék otthona volt. Beszélt azokról a napokról, amikor bombák és aknák röpködtek s több mint 20 találat érte a dohányutcai főtemplomot. A templom és a hitközség azonban az idők megpróbáltatásait kiállták. Sok vérévesztés és könnyhullatás után a megmaradt zsidóság újra jár a régi fényében ragyogó templomokba, részt vesz a zsidó élet

minden megnyilatkozásában ünnepeken és hétköznapon egyaránt. Hálás szívvel fordul az Istenhez, aki megszabadította a rab-ságból új életre, békességre. *Tévesz Ujholdját köszöntő imádságnak szavait idézte és a fohász ígéttel fejezte be felszólalását*, a megmaradt zsidóságnak békét és egészséget kívánt.

Az egybegyűlt ünnepélyes hangulatban bensőséges zsidó érzéssel bucuszáltak Chanuka szombatjától, majd **Lorber Izsák** főkántor-helyettes a résztvevőkkel együtt elmondotta az asztali áldást és a késő esti órákban a bensőséges összejövetel, szép emlékeket hagyva a résztvevőkben, véget ért.

A Zsidó Világkongresszus bemutatta a newyorki kiállítás magyar anyagát

A Zsidó Világkongresszus magyarországi képviselője vasárnap délben bemutatta a közélet és a sajtó képviselőinek a newyorki zsidó kiállítás magyar anyagát

A newyorki zsidó világkiállítást, amely január 20-án kezdődik, a YIVO égisze alatt álló nagyszabású zsidó tudományos intézet rendezi. A magyar anyagot repülőgépen szállítják New-Yorkba, hogy idejében ott legyen.

Ötletes fotomontázsok, bravuros grafikonok, megdöbbentő képsorozatok tárják a nézők elé a magyar zsidóság 1919-től 1945-ig terjedő szenvedéseinek regényét. Kitérnek a kiválóga-tott idézetek és a feliratok is. Látszik, hogy az a „vezérkar”, amely ugyszólván márcól-holnapra összehordta az anyagot, szívvel-lelékkel dolgozott.

A hatalmas falitáblákon kívül, amelyek felvilágosítják majd a külföldet a magyar zsidóság tragédiájáról, külön albumokban kerülnek Amerikába a zsidóüldözésekről és az antiszemita fővezérek népbíróági tárgyalásairól szóló jegyzőkönyvek.

Ugyancsak könyvekbe gyűjtve kiküldi New-Yorkba a magyar zsidó írók legjobb műveinek angolra fordított szemelvényeit és az írók életrajzi adatait. Ezt a

gyűjteményt **Kardos László** iránnyitásával hozták össze.

Nem mindennapi értéket jelent az a szinte könyvtárnak számító könyvgyűjtemény, amely a magyarországi „zsidókérdés” könyvanyagát bocsátja a newyorki zsidó tudományos intézet rendelkezésére. Mindent megtalálunk itt a Száz év zsidó magyar költői-től kezdve a zionista kiadványokig és **Venetianer Lajos**nak A magyar zsidóság története című munkájától **Sós Endréné**nek Zsidók a magyar városokban című történelmi könyvéig.

A Zsidó Világkongresszus magyarországi képviselője kiküldi New-Yorkba az Uj Élet eddig megjelent példányait is, mert úgy véli, hogy ez a lap gyűjtötte össze legmegbízhatóbban a zsidó tragédia hiteles dokumentumait.

Meg kell emlékeznünk azokról, akik az anyagot összegyűjtötték és mintaszerűen elrendezték. **Epatin Ákos** irányítás mellett, a tablókát **Abádi Ervin**, a grafikonokat **Kassovitz Félix** és **Gergely Ödön**, a fotomontázsokat **Gergely Vilmos** készítette. Tanácsadóként **dr. Grosz Izsák** és **dr. Singer Ödön** rabbi szerepeltek.

A magyar zsidóság — ha nem is túlságosan nagy anyaggal, de — méltóan szerepel majd a newyorki zsidó világkiállításban.

Keresem fiamat,

Bogdán Miklóst

(született Budapesten, 1924, március 14-én)
Utójára látták 1944 decemberben Fertőrákoson

Aki ismeri, vagy bármit tud róla értesítse édesanyját **Deutsch Gézanét** (szül.: Szép Teréz)

Budapest, VII.,
Nagyatádi Szabó-utca 50. sz.

ELŐSZOBA FÜRDŐSZOBA HÁLÓSZOBA ÉS ÜZLETI **TÜKÖR** **WAGNER TÜKÖRGYÁR** VII., Kaulnery-u. 9. Tel: 221-675.

Hősköltemény

a pesti gettó lakóinak csodálatos megmeneküléséről

A minap keresztülmentem a Klauzál-téren, majd befordultam a Csányi-utcába és azon keresztül a Nagymező-utcába, illetve az Andrásy-utca irányába. Kisérőm a Klauzál-téren megállott, mintha a földbe gyökerezett volna a lába. Az arca elsötétült, szemében rémület tükröződött, mintha víziókat látna. Árnnyakkal küzdött, szájaszélre hófehér lett és csak dadogva tudta kimondani:

— Itt még nem is olyan rég a holttestek egész tömege sorakozott! Később pedig ez a tér lett a gettó temetője! Van fogalma önnek, hogy hány száz és ezer testvérünk hullt bele ide előtt a nyomortól, kintől, szenvedéstől és éhezéstől ezekbe a tömegsírhalmokba?

Között kitérte és széles mozdulattal kört rajzolt, hogy jelezze, mekkora kiterjedésű volt az a hevenyészett temető itt a város szívében, amely halálra csigázott zsidó férfiak és nők seregének adott átmeneti pihenőt. Az utitárs könyveivel és meghatottságával küzdött. Mély barázdák szántották előbb még friss arcát, szinte pillanatok alatt megöregedett, annyira hatalmukba kerítették az emlékek és személyes élmények. A korábban férfi a gettó lakója volt és ott, ahol jártunk, minden utca, minden ház, minden kapu, minden utca- és házszámításra szinte közvetlen ismerőse volt. Azon a területen haladtunk, amelyet a gonosz-emlékü Vajna „m. kir. belügyminiszter“ ur a budapesti zsidóság számára állandó tartózkodásul, de legalább is addig, míg a háborút a németekkel együtt megnyeri, kijelölt. Ezután — mint tudjuk — egész Európában ugyis rendeződik a zsidók sorsa; a pestieket kitelepítették volna Madagaszkárba, vagy valami más egzotikus országba, amelyet Himmler ur és pribékjei, a Judeoerzernát, meg a Sonder Einsatzkommando-k nekik szántak.

Rémült lársam, miután mindent töviről-hegyire megmutogattam, csontos ujjával még a Csányi-utca felé bökölt és inkább maga elé, mint nekem, ezt mondta:

— Ott volt a gettó egyik

kapuja. Az arra volt jó, hogy a nyilasok közül mindazok betévedjenek, akiknek erre kedvük szotlyant, mert zsidó, bizony ki nem juthatott. De a felszabadulás is ezeken a kapukon keresztül érkezett meg. Az orosz tankok bizony

nem tisztelték a deszkatákolmányokat, amelyek élő embertömegeket zártak el a világtól és szántak lassu sorvadásra, hanem vad iramban nekirontottak és máris recsegve-ropogva omlott össze válaszfal...

Számomra

valósággal *reveláció* volt az, hogy a budapesti zsidóság könnyeinek, jajainak, remegéseinek, szivdobogásának, mindennapi gondjainak, reménykedéseinek és bukásának, egyszóval *élet-halál küzdelmének* nyomorúságos arénáját megismerhettem. A pesti gettó! Felémlelt előttem a história kódéból a mozivásznon szegényes és talán gicces, de a szenvedéseket nyilván meg sem közelítő reprodukcióból a *própai gettó*, majd az ugyancsak önmagába gabalyodott ujkori császár örjögéseinek vadászterülete: *Lemberg és Jóként Varsói*. Ha ezek a Király-utca — Károlykörút — Dohány-utca — Kegyetáti Szabó-utca közé zárt nyomorúságos házak, amelyek fulladoztak az embertelen zsufoltságtól, ha ezek a roskadozó falak, amelyek annyi bánatnak, szomorúságnak, kinnak, kcservnek voltak a néma tanúi, beszélni tudnának! Ha megszólalnának, mennyi borzalomról, aljasságról, elvetemültségről, mennyi ájult félclemről, de egyben haláliraszánt baforságról is, mennyi megrendült könyörgésről, hány meghallgatott imáról és a mennyből válaszképpen küldött csodaféltől regélhetnei.

Amikor mi a német gettóban, a deportálásban fonyadoztunk, mindig a pesti gettó izgatta a fantáziánkat. Ilát hogyne, amikor tudtuk, hogy ez a vadállatoknak való ketrec zárja körül a mi szelid asszonyainkat, gyermekeinket, atyánkat, anyánkat és öreg testvéreinket, akiknek

Valamennyi kérdésemre,

amelyre akkoriban nem érkezett, nem is érkezhetett felelet (mert hiszen ezek nem is adresszálódtak senkinek, csak öngyöttrő, félhangos belső mardosások voltak), megadja a választ *Léval Jenőnek* a magyar zsidóság martírúmaról elzengett *könyvsorozata*

testét a rácsokon keresztül a hílenál is fenevadabb örök hegyesre feut vasrudakkal böködik. Bármennyit is sutogtunk nagy titokban róla, nem tudtuk képzeletünkben kirajzolni a pesti gettót a maga igaz valóságában. Titkon folytatott beszélgetésekből, egy-egy „fejvesztés terho mellett“ a mellékhelyiségben elolvasott német lap tudósításából inkább csak *megsejtettük*, mintsem világosan láttuk, hogy milyen is lehet. De azért ösztönösen, az idegek-sugallta megérzések alapján — és mint utólag kiderült, teljes jogossággal — féltettük a mieinket. Hogyan élnek, — hogyan élhetnek? — Van-e fedél a fejük fölött és yacok a testük alatt; hozzájuthatnak-e egy-egy falat ételhez, ha pedig megszomjaznak, nem ütik-e ki a kezükből az ivópozarat? És, ha megbetegszene? Jaj, Istenem, ha megrokkannak, ha legyengülnek, ha lobot vet a beteg testben a lúz és úszkösödni kezd a seb? Mi történik akkor? Kapnak orvost (ha léteznek még Pesten egyáltalában zsidó orvosok), ápolót, patikaszert? És, ha süvöltve, fütyülve, zugva és bömbölve zuhannak alá a légi aknák, bombák, repeszdarabok? Ez a hozzánk tartozókért, a közel-állókért való aggodalom keservesebb, kétségbeejtőbb volt magánál a deportálásnál, az önmagunk kilődésánál. Jól tudták ezt a sáfáni horogkeresztesek és azért csináltak mindent azzal a jég-hideg nyugalommal, kiszámított biztonsággal.

utolsó kötete: „A pesti gettó története“, (Officina kiadás). „Európa egyetlen gettójé, ahol a németeknek nem sikerült pokoli rendszerességgel kiagyalt tervük végrehajtása. Európa egyetlen gettója a budapesti, amelynek lakói cso-

dálatos módon megmenekültek.“

Mert itt ugyanazt akarták csinálni, mint Varsóban. Ugyanazzal a felkészültséggel, módszerességgel, vadsággal, erőszakkal és öldöklő szándékkal láttak neki a munkának, a zsidó lakosság „tömörítésének“ és a „Vernichtung“-nak, mint a lengyel fővárosban. Ugyanazok a „szakemberek“ érkeztek hozzánk, akik a varsói gettó megmaradt 60.000 fiatal lakóját könyörtelen és vak dühhel halomra lövették, akik egy hónapra át repülőgépek és ágyuk tömegével támadták a hatalmas német hadsereg méltó ellenfeleit... — kiket? — az utolsó lehelletükig védekező, de teljesen kiszolgáltatott zsidó felkelőket, akik nem tudtak beletnyugodni abba, hogy kötelesek „utánahalni“ félmillió testvérüknek. A varsói hősi éposz-szal kezdődik a látszólag csak száraz dokumentumokat, a hűvös tárgyilagosság mérlegén lement adatokat közlő könyv, amelynek minden sora így is — vagy éppen ezért? — *lőktető, izgalmat keltő, vérlázító vad, a minden emberi érzésből kivetkőzött náciizmus, fasizmus és nyilasizmus ellen. Örök memento azok számára, akik oly könnyen eloiselik a mások szenvedéseit.*

Léval Jenő elmondja, hogy a varsói felkelés leverése után a németek „hulla-kereskedelmet“ nyitottak és a zsidó áldozatok darabját 5—600 zlotyért adták el. A *vevőknek jogában állott a hulla teljes kirablása, ruhájának, cipőjének, esetleg aranyfogának, egyszóval mindennek, aminek hasznát lehet venni, az ellulajdonítása.* Az „ujrend“, a „magasabb kultúrájú német faj“ újabb találmanya volt ez a *hullakereskedelem*, méltó a „tisztá zsidó szappan“, a „zsidó női hajból való matrac“ és a többi náci-borzalomhoz.

Miféle Lombrozó-agy kellett ahhoz, amely mindezeket a háborzongató boszorkány-műveleteket kitalálta? „Tine, ez történt Varsóban. S ezzel a programmal jöttek hozzánk Obersturmbannführer Adolf Eichmann, hozzá mindenben méltó társaival. És munkához is láttak...“

Ezt a munkát

ennek a „munkának“ minden eddig rejtett és ismeretlen részletét felszínre hozza a könyv, amely valaha *kutforrása lesz a történetíróknak.*

Annál is inkább, mert szerzője elhalkít minden személyes érzést, izgalmat és felháborodást, s szinte visszafojtott lélekzettel csak az eseményeket, azok összefüggéseit és következményeit figyeli, hogy feljegyezve és lerögzítve megmentsse a feledéstől és elkallódástól. Feltűnnek a színen a zsidó közélet mai vezetői, akik akkoriban a gettó sorsáért, ellátásáért, biztonságáért, közegészségügyéért és ezernyi sok más ügyesbajos dolgáért aggódtak, instanciáztak, könyörögtek, ha kellett hadakoztak, de akik mint gettó-lakók, a maguk sorsát sem vélhették nagyon biztonságosnak. Nevek, amelyek mind sűrűbben szerepelnek a könyvben: a Stöckler Lajosé, a dr. Földes Istváné, a dr. Benedek Lászlóé és másoké. Domonkos Miksa századosi egyenruhájában valósgós róme lett a nyilasoknak és a német SS-eknek, akik beszüntetik életveszélyes fenyegetéseiket és zsarolásait, mert „a Sip-utcában egy nagyon erőlyes honvédszázados intézkedik”, aki a „magasabb parancsnokságtól” kapott utasítása alapján nem tür semmiféle kilengést. Persze nem tudja, hogy a „fekete bajusza százados” maga is zsidó, aki odáig megy a bátorságban és önmaga életének kockáztatásában, hogy egy SS-csoport vezetőjének kezéből kicsavarja a géppisztolyt. Csak így és a fellépésnek csakis ezzel a biztonságával lehetett a szorongatott zsidóság védelmében mindazt a vakmerőséget elkövetni, aminek veszélyességét akkoriban Domonkos talán át se érezte.

Még ma is izgalmasan érdekes, valósgal lélekzettelítő „riport” számol be arról, hogyan is menekült meg tulajdonképpen a budapesti gettó a német Fáraó bosszujától, a bennlakók pedig attól, hogy vérüket vegyék és hekatombák póre test-tömege az égig érjen. Mert itt is vérfogamot akartak. Gözölgő emhervért, amelynek sebes áramlása vetekszik a Dunáéval. Ezt a veszedelmet talán még a zsidó negyedbe száműzöttek sem érzékelték kellőképpen. „A Royal szálló épületén készen állt körülbelül 500 német katona, 22 párt-szolgálatos és be akartak vonni 200 rendőrt, még az-

nap éjjel elkövetendő géppisztolyos tömeggyilkosságra.” Ezt szerencsére, különös csodatételként sikerült megakadályozni. Lévai szerint „körülbelül 120.000 ember, a budapesti izraelita hitfelekezeti tagja, köszönheti életbenmaradását azoknak, akik vissza nem riadva az aknautúziól, állandóan a saját életüket kockáztatva harcoltak társaik életéért.” A nemzetközi gettó január 16-án szabadult fel különösebb utcai harcok nélkül. „És eljött az utolsóelőtti nap a gettóban is... A pesti oldalon minden irányból közeledtek már a diadalmas Vörös Hadsereg felszabadító csapatainak élei. Sikerült az orosz élesapatoknak a gettó Vesselőnyi-utcai kapuját villámgyors megrohanással, hatalmas párdugorással váratlanul megközelíteni. Egy óvóhelyen keresztül január 17-én éjjel hatolt be a gettóba az orosz járőr. A gettót környező utcákban ekkor már a fejvesztett visszavonulás tünetei mutatkoztak. A harci zajtól hangos éjszaka idegképő várakozásban, kínos lassúsággal mult el. Vérvörösen lángoltak a főváros több részén, a Belvárosban is egyes háztömbök, hatalmas robbanásoktól volt hangos az éjjel, löszerraktárak repültek a levegőbe. Lassan megvirradt... És a lidérenyomás elmult: a csoda megtörtént! Itt vannak a felszabadítók. A halálraült pesti gettó csodálatos megmenekülése bekövetkezett!”

És most jön a szerzőnek, mint szemtanúnak leírása a gettó felszabadulásának szivertremegtető pillanatairól: „Ezrek és ezrek esnek neki az átkos palánknak, amely elválasztotta őket otthonuktól. A gettó pincéiből hetek halálizgalmai után a föld felszínre jönnek az éhséggjörtörte, élő halottak... Levegőre, napfényre kíváncznak... Sirnak, imádkoznak és rohannak... El, el innen, el a gettóból...”

Az ég meghallgatta

a hő imákat és a pesti gettó zsidóinak megszabadítására utnak indította a nem agyagból, hanem érző-vérző emberek seregéből gyurt gigantikus orosz Golemet...

Ez az irás, a pesti gettó megmeneküléséről szóló ének pedig szép, tisztá, Istennek és embernek tetsző cselekedet, mint akár csak testvéreink kiragadása a Gonosz karmából.

GYÖRGY ENDRE

Mit tegyen a magyar zsidóság?

Lakatos Imre VIII. kerületi előljáró érdekes előadása a Mazotban

A Mazot VI. kerületi tagozatának példáját követve, a VIII. kerületi csoport is meghívta kerületének előljáróját, hogy előadást tartson a zsidóság és a demokrácia viszonyáról. Lakatos Imre előljáró készséggel telt eleget e meghívásnak és december 17-én, Chanuka első estjén látogatott el a tagozat Nagysuvaros-utcai körzeti kulturterében rendezett ünnepi estjére. Az est a chanuka-gyerlyák ünnepélyes meggyújtásával kezdődött, melyet Spitzer Jakab körzeti főkántor végzett ének-kari kísérettel. Utána dr. Salgó László körzeti rabbi méltatta a Chanuka jelentőségét. A Chanuka nem az emlékezés ünnepe — mondotta többek között —, sokkal több annál: a szabadság ünnepe. A chanukai méceses lángja hirdeli a zsidóság egységre való törekvését.

Kövári Izsó, a tagozat elnöke köszöntötte ezután meleg szavakkal Lakatos Imre előljárót, majd kegyeletes szavakkal emlékezett meg a körzet érdemes tagjának, Schmetzer Illésnek elhunytáról. Faragó Vera és Gerő Erzsébet művészi műsor-számait után került sor Lakatos Imre előljáró előadására.

Az előljáró szocialista szemszögből vizsgálta a zsidóság és a demokrácia viszonyát. Érdekes előadása során kifejtette, hogy a válságba jutott korok mindig a zsidókérdést dobták be a köztudatba. Magyarországon 25 éven keresztül folyt a szervezett uszítás a zsidóság

ellen. Az antiszemilizmus igen kívánatos elvnek látszott a könnyen félrevezethető tömegek számára, amely gyakorlatilag a könnyű vagyonszerzéshez vezetett. A neoantiszemilizmus fő okát abban látja, hogy a magyar fasizmus még nem mult ki. Az új demokratikus Magyarország nehéz feladat előtt áll, át kell nevelnie a tömegeket. Hosszu harcot kell folytatnia az antiszemilizmus ellen s ehhez a harchoz hozzá kell járulnia a magyar zsidóságnak is. Felvetette a kérdést: mit tegyen a magyar zsidóság? A cionizmus-hoz, vagy az asszimilációhoz meneküljön? Egyiket sem tartja kielégítő megoldásnak. A kívándorlás nem ad biztonságot, az asszimiláció pedig az ősi kultúra feladásával jár. A kettő között van a megoldás, mint azt az oroszországi példa mutatja. Teljes odaadással kell harcolni a népi demokrácia megvalósításáért, egy olyan társadalomért, amely az általános emberi értéket tartja szem előtt. Ehhez kell hozzásegítenie a magyar zsidóságnak a haladó erőket.

Dr. Pásztor József mondott köszönetet Lakatos előljárónak értékes előadásáért és rámutatott arra, hogy a Mazot a demokratikusan gondolkozó zsidó egyesülése. Ez a hatalmas, dolgozó tömeg tudja kötelességét. Kérte az előljárót, egyénisége súlyával hasson oda, hogy megértsék a zsidóság helyzetét; juttassák jogaihoz és biztonsághoz számára a félelemmentes életet.

PESTI IZRAELITA HITKÖZSÉG

Hirdetmény

Hittközségünk kasrusz-intézményeit a főtisztelendő Rabbiság felügyelete alatt újjászervezte és így gondoskodott arról, hogy a jövőben az összes zsidó közületek és magánháztartások rendelkezésére álljon megfelelő mennyiségű

kóserhus és baromfiáru.

Ennek érdekében elsősorban is újra kiépítette vágodalózatát.

Ezidőszerint baromfi-vágodák a következő helyeken vannak nyitva:

- VI. Lehel-utca 1 c.
- VI. Eötvös-utca 6.
- VII. Klauzál-téri csarnok.
- VIII. Déry-utca 1.
- VIII. Szerdahelyi-utca 20.
- IX. Mátyás-utca 5.

Felhívjuk Hittestvéreink figyelmét arra, hogy a kóser hus vásárlása után boletta-visszatérítést kapnak, mellyel adót fizethetnek, valamint macesz vásárlásánál és templomülés kiváltásánál azoknak értékét beszámítják.

XIV. Bosnyák-tér 12.

Egyben közöljük, hogy a héten a kövögöhídon megkezdjük a rituális metszést s így hitfeleink kóser marha- és juhust hatóságai áron egyelőre az alábbi helyeken vásárolhatnak:

- VI. Lehel-téri nyit piac (Breitner-Beke).
- VI. Eötvös-utca 6. Hahn és Schwarz.
- VII. Klauzál-téri csarnok (Kohn Salamon).
- VII. Garay-tér 12. (Hajdingergyörgy).
- VII. Garay-u. 45. Ligeti Fülöp.
- VII. Akácfa-u. 45. Fränkl József, csak baromfiárulás.
- VIII. Déry-utca 1. Grünwald és Krausz.
- VIII. Lujza-u. 11. Spitzer Tibor.
- IX. Mátyás-u. 5. Erbst Samuné.

Budapest, 1946 dec. 10.
Pesti Izr. Hittközség
Előljárósága.

MINDENNEMŐ

SZÖNYEG

vétel-eladás. UNGÁR, Király-u. 10.
és Rákóczi-ut 42.

HOGY TÖRTÉNT?

XLVIII.

Memorandum a zsidók helyzetéről 1944 júliusának végén — Jelentkezés munkavállalásra és tömeges kivándorlásra

1944 júliusának utolsó hetében a Zsidó Tanács memorandumot nyújtott át azoknak a befolyásos hatóságok és egyházi személyeknek, akikről a helyzet megmentését várta. Ez a tájékoztató hű képet ad arról, hogy milyen volt a budapesti zsidóság helyzete az első és a második deportálási kísérlet között.

A memorandum így szól:

I.

A mintegy 500.000 lelket számláló vidéki zsidóságnak ezévi május és június hónapokban az ország területéről történt kiszállítás és a budapesti környéki városokban és községekben élő 20.000 főnyi zsidóságnak a budakalászi gyűjtőtáborban történt koncentrációja és július hó elején bekövetkezett deportálása után a magyar zsidóság problémája lényegileg annak a kb. 200.000 lelket számláló budapesti zsidóságnak problémájává zsugorodott össze, amely az egyenest követő ellentétes hírek között a legszörnyibb aggodalomban várja sorsának beteljesedését.

A még megmaradt zsidóság körében a főváros közvetlen közelében lakó zsidóknak a múlt hó elején a budakalászi gyűjtőtáborban történt összezsúfolása és azok a végtelenül szomorú körülmények, amelyek mellett ez végbement, továbbá azok a testi és lelki szenvedések, amelyek a szerencsétlenek keresztülméntek, végül a budakalászi táborban levők deportálása, pszichizist idézett elő a főváros zsidósága körében, amely úgy érezték, hogy pusztulása immár küszöbön áll.

A budapesti környéki zsidóság deportálása után a további deportálások beszüntetése érdekében különböző lépések történtek és magas egyházi személyek előtt illetékes helyen erre vonatkozólag megnyugtató kijelentések hangzottak el.

Amikor július hó első felében a deportálások szünetelésének híre elterjedt, a főváros zsidóságának izgatott hangulatában bizonyos enyhülés következett be. A Budapestre vezényelt nagyszámú csendőrség, amely a vidéken és a főváros környékén a deportálásoknál az ismert körülmények között és eszközök alkalmazásával közreműködött, eltávozott és egyéb jelek is arra mutattak, hogy a deportálások szünetelni fognak.

Mindamellét a Kistarcsán internált mintegy 1200 zsidót a német hatóságok július hó 19-én vagonokba rakták és utnak is adták. A szerelvénnyel azonban a kormány intézkedése folytán visszakerült Kistarcsára. Ennek ellenére mégis úgy látszik,

hogy a deportálások megszüntetésére irányuló szándék nem volt keresztülvihető, mert már két nap múlva a német hatóságok — bizonyára valamely magyar hatóság hozzájárulásával — a kistarcsai internáltakat autókban és gyalogmenetben Rákócsháza felé szállították, ahol őket bevonaglózták és az ország területéről ismeretlen helyre szállították. Ekként a deportálások megszüntetésére vonatkozó kijelentéseket hatálytalanították. Úgy látszik, hogy a német hatóságok továbbra is ragaszkodnak a deportáláshoz és ezzel a magyar zsidóság teljes likvidálásához, míg a magyar kormányban a nézetek e tárgyban megoszlanak.

A budapesti zsidóság egyre fokozódó félelmi érzetét még növelik azok a hírek, amelyek újabb csendőrsztagoknak Budapestre történő érkezéséről és a deportálásoknak a közeljövőben megkezdéséről szólnak. Ezek a hírek a lelkileg amúgy is agyonzaklatott és az elmúlt négy hónap szenvedései következtében testileg is kimerült zsidóság körében könnyen hiteltre találhatnak.

A sajtóban a Németországba kiszállított zsidók helyzetéről közzétett jelentéseket a zsidóság célzatosnak tartja s annál kevésbé hiszi el, mert a német, francia, belga, holland és lengyel zsidóság sorsa mindenki előtt ismeretes. Az említett jelentések a zsidóság véleménye szerint csupán a kedélyek és a közvélemény megnyugtatására szolgálnak.

A budapesti zsidóság meg van győződve arról, hogy a deportáltakra ugyanaz a sors vár, mint a fenti országokból kiszállított zsidókra: az elgázolás a birkenauai és auschwitzi halálkamrákban.

Fokozza a rémületet és a nyugtalanságot az a körülmény, hogy a deportáltak százezres tömegei igen csekély kivételtől eltekintve hónapok óta semmiféle életjelt nem adnak magukról.

II.

A Budapesten élő, mintegy 1900 házban összezúfolt 200.000 főnyi zsidóság helyzete egyébként is felette súlyosnak mondható. Mindenekelőtt az élelmiszeranyagoknak szinte brutálisnak nevezhető és a gyermekek, öregek, valamint betegek igényeit is mellőző lecsökkentése említendő, amely a tömeglakásokban elhelyezett és így a megbetegedésnek amúgy is kitétt emberek — különösen gyermekek és agyagok — fizikai erejét lassan, de biztosan aláássza.

Ebben az időben megjelent a zsidók szabad közlekedését korlátozó rendelet, amelynek értelmében a zsidók csak 11—17

óraig tartózkodhatnak lakásaikon kívül. E rendelet következtében nagyszámú munkás és állásban még meghagyott értelmiségi alkalmazott, valamint igen sok iparos vesztette el lénélapját, mert képtelen munkahelyén megjelenni.

A zsidók vagyonának zárolása folytán számos család került a legsúlyosabb helyzetbe.

A zsidó közületek és különböző intézmények bevételei ugyancsak teljesen megszűntek és így az eddigi szociális és karitatív munka elvégzése is lehetetlenné vált, holott arra éppen a jelenlegi körülmények között fokozott mértékben volna szükség.

A zsidók hatósági rendelkezés értelmében közsegélyben nem részesülhetnek és a zsidó kórházak igénybevétele következtében a nagyszámú beteg ellátása is megoldhatatlan feladat elé állítja a Zsidó Tanácsot, annál is inkább, mert zsidóknak a közkórházakba való felvétele ugyancsak teljesen megszűnt.

Nagymértékben súlyosítja a zsidók helyzetét a zsidó üzletek és vállalatok bezárása, ami egyrészt a zsidó alkalmazottak és munkások kenyérvétlenné válását, másrészt igen sok önálló gazdasági tevékenység megszűnését vonta maga után.

A budapesti zsidóknak az a része, amely még az engedélyezett kézpénzzel rendelkezik, ebből tartja fenn magát, de természetesen napról-napra növekszik azoknak a száma, akik már mindenüket feladták és a munkavállalás lehetősége hiányában családjikkal együtt a pusztulásnak néznek elébe. A zsidóságnak nagyobbik része, amely magát eddig is szellemi vagy testi munkával tartotta fenn és tartalékkal nem rendelkezett, már most is a legnagyobb inségben tengeti életét és a különböző zsidó szervezetek és intézmények a fentvázolt okok miatt képtelenek rajtuk segíteni.

III.

Ez a súlyos helyzet, amely a budapesti zsidóságot kétségbeeséssel tölti el, csak abban az esetben enyhülhetne, ha egyrészt a mozgási szabadságot korlátozó intézkedések megszüntetése révén a zsidó munkavállalók és iparosok foglalkozásukat tovább is folytathatnák; másrészt, ha munkájukat vesztett rétegek a termelő munkába megfelelő módon bekapcsolódhatnak. Ez egyrészt az ország érdekeit is szolgálná, másrészt sokezer család pusztulását akadályozná meg.

A zsidóság minden munkára kész. Csak a napokban indult meg a honvédelmi minisztérium irányítása alatt egy 2000 embert magában foglaló roma-

karitási munka, amelyet a Zsidó Tanács szervezett meg és bonyolít le. Valószínű, hogy ez a szám a legközelebbi napokban lényegesen emelkedni fog.

A zsidóság vezetői további részletes tervezetet dolgoztak ki és juttattak el a kormányhoz a budapesti zsidóság munkaszervezésére vonatkozólag. A zsidóság ezzel is dokumentálni akarja, hogy az ország érdekében minden munkát elvégzeni kész és hogy a legkeményebb munkát is vállalja a deportálások elkerülése végett és családjaik megmentése érdekében.

Meg kell említeni, hogy a 18—48 éves korban lévő zsidók már amúgy is katonai kiegészítő munkaszolgálatot teljesítenek. Ezeknek gyermekei és szülei, valamint a munkaképes nők deportálásuk elkerülése érdekében hármilyen munkát hajlandók vállalni.

Meg kell még említeni, hogy a magyar zsidóság, ha kell, kivándorolni is hajlandó az országból és készséggel közreműködne a kivándorlási akciók szervezett lebonyolítása érdekében, ha ezáltal a deportálás fenyegető rémét elháríthatja maga és gyermekei feje felől.

Budapest, 1944. évi július hó 24-én

MUNKÁCSI ERNŐ

(Folytatjuk.)

A Mazot női osztályának kulturdélutánja

A Magyar Zsidók Országos Egyesületének Női Szakosztálya december hó 19-én éhankai gyertyagyújtással kapcsolatos kulturdélután rendezett Andrássy-ut 81. sz. alatti klubhelyiségében Schnürmacher Zoltán főként gyűjtötte meg az ünnepi gyertyákat szárnyaló ima kíséretében. Dr. Szemere Samuné megnyitó beszédében megemlékezve a régi makkabeusok hősiességéről, felmutatott a zsidó népek küzdelmes történelme folyamán sűrűn megismétlődő makkabeusi tetteiről és felvázolta az új makkabeusoknak Palesztinában folyó heroikus harcát. Berger Jakabné sok tanulással szolgáló korszerű tanulmányi elmélkedései után Szilágyi Géza, az Új Élet főmunkatársa tartotta meg nagy érdeklődéssel várt magasszárnyalású, magával ragadó előadását Kiss Józsefről, amelyet a természet zsúfolásig megtöltő hallgatóság szünni nem akaró tapsal köszönt meg. Az előadásban méltatót költeményeket Nagyvárad Ágota szavalta művészetével. Az emlékedt hangulatu ünnepi délutánt Schnürmacher Zoltán lenyűgöző énekművészetével előadott dalai zárták be, tomboló sikert aratva.

KERESEM

Kory Dénes

(szül. Freund)
Miskolcra.

Unokatestvére szeretné a kapcsolatot vele felvenni.
Frnt Lesser, 56, Fairhazel Gardens, London.

Hirek oroszországi munkaszolgálatosokról

Magnitogorszanban, 102/10 sz. láger, Cseljabinszk közelében tartózkodók névjegyzéke:

Agoston István, Kolozsvár, kb. 36 éves, költő.
 Adler Miklós, Bpest, kb. 22 éves, szabó.
 Dragodán László, Mohács, kb. 22 éves, cipész.
 Ellenbogen László, Kaposvár, kb. 38 éves, mérnök.
 Farkas Albert, Marosvásárhely, kb. 34 éves, malmos.
 Fogel Ferenc, Szászrégen, kb. 21 éves, fodrász.
 Friedmann Ernő, Szatmárnémeti, kb. 38 éves, cipész.
 Gross Izrael, Sarkad, kb. 26 éves, rabbinövendék.
 Hartmann Izidor, Kolozsvár, kb. 35 éves, költő.
 Jakabovits Mária, Soltvadkert, kb. 26 éves, fodrász.
 Katz Miklós, Szatmárnémeti, kb. 28 éves, kerékpárműszerész.
 Krauer Béla, Újdombovár, kb. 38 éves, üveges.
 Kellner Pál, Kolozsvár vagy Nagyvárad, kb. 33 éves, aranyműves.
 Kelen József, Debrecen, kb. 23 éves, pék.
 Klein Tibor, Borlida, kb. 21 éves, szabó.
 László Dávid, Kolozsvár, kb. 25 éves.
 Lampel Nándor, Brest, kb. 28 éves, terménykereskedő.
 Plaszer Miklós, Sárospatak, kb. 32 éves, gazdatiszt.

Az Országos Zsidó Segítő Bizottság Információs osztálya, Budapest (Bethlen-tér 2.) közlése szerint fentiek jól vannak egészségesek.

Oroszországból munkaszolgálatosok kereső hozzátartozóikat

Leveleik átvehető: Budapest, Személynök-utca 21. I. em. 3., Magyar Zsidókereszt Rádió-osztálya.

Botmann László, Moszkva 162/7. R Jenő, Bpest, Nagyatádi Szabó-utca 43. III. em. 9.
 Révész György, Moszkva 153/6. R. Györgynét, Bpest, Teréz-körút 31. III. em. 29.
 Krausz Géza, Moszkva, 117/3. K. Gézánét, Miskolc, Nyár-u. 11.
 Weisz Miklós, Moszkva 153. Lassy Andrásnét, Bpest, Vörösmarty-utca 11.
 Winkler Sándor, Moszkva 56. W. Sándornét, Bpest, Klauzál-tér 5.
 Wolf Sándor, Moszkva 260/3. Dr. Wolf Samunét, Bpest, Thököly-út 146.
 Zachermann Salamon, Moszkva, 284/7. Hoffmann Tibornét, Bpest, Bethlen Gábor-utca 13.
 Steiner László, Moszkva 144a/11. S. Lászlónét, Bpest, Fáy-utca 11.
 Schwarcz Miklós, Moszkva 56/3. Fuchs Lajost, Bpest, Murányi-utca 51. II. em.
 Knepl Jenő, Moszkva 333/3. K. Jenőné, Bpest, Dohány-u. 66.
 Friedmann Imre, Moszkva 307/3. Schwarcz Sándornét, Bp.
 Friedmann Ervin, Moszkva 280/13. Friedmann Margitot, Bpest, Lelki-utca.

Pollák Pál, Kolozsvár, kb. 38 éves, Continental-tisztviselő.
 Pollák Miklós, Szekszárd, kb. 36 éves, asztalos.
 Riesz Pál, Jászfényszaru, kb. 26 éves, bádigos.
 Rosenberg Miklós, Szarvas, kb. 26 éves, bórkereskedő.
 Radó Imre, Kolozsvár, kb. 37 éves, cukorkakereskedő.
 Rosenblatt Béla, Sárospatak, kb. 42 éves, rádiókereskedő.
 Roll Jenő, Kolozsvár, kb. 36 éves, vasesztérgályos.
 Rafael Tibor, Marosvásárhely, kb. 25 éves, asztalos.
 Singer József, Orosháza, kb. 26 éves, ruhakereskedő.
 Sonnenschein Aladár, Kispest, kb. 38 éves, tisztviselő.
 Schwarcz Endre, Újpest, kb. 28 éves, szobafestő.
 Schwarcz Emil, Högyész, kb. 23 éves.
 Spitzer Béla, Budapest, kb. 36 éves, rádiókereskedő.
 Steiner Ferenc, Gyöngyös, kb. 38 éves, vasesztérgályos.
 Salamon Ignác, Dés, kb. 30 éves, cipész.
 Teichmann Mihály, Gödmeslerháza, kb. 22 éves, fakeresk.
 Ungár Sámuel, Erdély, kb. 36 éves, szabó.
 Weisz Ödön, Székelyhid, kb. 31 éves, malmos.
 Lax Miklós, Máramarosziget, kb. 40 éves, tollkereskedő.

Binét Ernő, Moszkva, 362 sz. fogolytáborból érdeklődik *debrecenti családja* után. Szülei Palezzinában, Pardesz Hannában élnek.

December 5-én a következő üzenetek jöttek, hiányos címmel:

Henez Ernő családjának, Bp., 117/17. lágerből, Gorkij.
 Berliner György családjának, Bpest, 117/17. lágerből, Gorkij.
 Cséngő Endre családjának, Bpest, 117/17. lágerből, Gorkij.
 Rosenblum Arnold családjának, Bpest, 117/17. láger, Gorkij.

Frank István családjának, Bp., 117/17. lágerből, Gorkij.
 Kálmánovics József családjának, 117/7. lágerből, Gorkij.
 Schwarcz József családjának, Bpest, 117/7. lágerből, Gorkij.

Klein György családjának, Újpest, 117/9. lágerből,
 Rosenstock Sándor családjának, Bpest, 242. lágerből, Szuhobcszoda.

A bambergi deportált-táborban vannak Bamberg-ben, (Bajorország, Nürnbergtől kb. 65 km.) tartózkodók névjegyzéke, akik Belgiumból érkeztek és eddig nem adtak hírt:

Adlovits Márton, Nyiregyháza melletti községből, kb. 22 éves, fűszerkereskedő.

Burger Ignác, Kolozsvár, kb. 17 éves.
 Rehberger Janka, Bpest, kb. 20 éves.

A Magyarországi Zsidó Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság információs osztálya (Budapest, Bethlen-tér 2.) közlése szerint fentiek jól vannak, egészségesek.

A zsidókötelességről és a jövő feladatairól beszéltek a Mazot VII. kerületi tagozatának ünnepségén

A Mazot külső VII. kerületi, Bethlen-téri tagozata különösen sikeres melávo d'amelko ünnepélyt rendezett az egyesület Andrassy-úti klubhelyiségében, melyen a körzet tagjai nagy számban vettek részt. Az ünnepélyen megjelent Stöckler Lajos a Pesti Izr. Halközség elnöke és Domonkos Miksa ügyvezető is.

Az ünnepély a Hatikvával kezdődött, majd Schnürmacher Zoltán körzeti főkántor a Révész Sándor vezetésével működő Rombach-utcai templom körusának kíséretével meggyújtotta a chanukagyertyákat. Korányi József a tagozat, dr. Elek Imre a körzet elnökének bevezető szavai után Stöckler Lajos elnök emelkedett szólásra. Hangsúlyozta, hogy kötelessége mindenkinek lankadatlan szorgalommal részt venni a jobb zsidó élet kialakításának nehéz munkájában. Most, amikor a zsidóság szembe Bazel felé tekint, meg kell mutatni, hogy levonták a tanulságot a múlt szörnyűségeiből. A zsidóság elntakarásának jelét látja a felszabadulás után megindult intenzív zsidó munkában.

Domonkos Miksa ügyvezető azt a reményt fejezte ki, hogy a chanuka mécsesek parányi fénye megvilágítja azt az utat, melyet a magyar zsidóságnak követnie kell.

Dr. Schwarcz Benjamin pesti rabbi szerint megisméltődött a *chanukai csoda: a magyar zsidóság megmaradt*. Ez azonban kötelességekkel jár. A magyar zsidóságnak kell a szent lángot megőriznie. A ma zsidó emberének nem szabad csak magával törődnie, rá kell jönnie, hogy sorsa elválaszthatatlan a zsidóságtól. Feladata nem konzerválni, hanem fejleszteni a zsidóságot.

Ezután Schnürmacher Zoltán körzeti kántor nagy hatással előadott jüdis dalokkal gyönyörködtette a hallgatóságot. Forrai Vera művészi zongorakíséretével. Szigeti Jenő, Róbert Mária és Blum Éva pedig novellákkal és versekkel szerepeltek.

Dr. Elek Imre köszönte meg a lelkes asszony- és leányárdának az est sikere érdekében kifejtett munkásságukat, vért dr. Pásztor József a Mazot ügyvezető igazgatója emlékezett meg a Makkabeus hősekről, akiknek kései utódai két évvel ezelőtt helyt álltak a zsidóságért és azóta is minden erejüket megfeszítve küzdenek a zsidóság jobb jövőjéért. Harcot hirdettek azok ellen, akik anyagi előnyökért letérnek a tisztesség útjáról és rágalomokkal akarják a sárba rántani a jószándéku vezetőket.

STEIN LAJOS

Bilanzator kartoték és könyvelési rendszer szervezője
 BUDAPEST, III., ZÁPOR-U. 2/c

Megbeszélés: 1-2. Fellner-iroda, V., Szent István-körút 30. Tel.: 129-792.

Nagy meleget ad kevés fával

az új hőaknás fűtőszű

EXPRESS HEATING kályha

A begyújtás pillanatában már lűt!

Kapható kizárólag: FERROMETALL

V., Pozsony-út 8.

Emberek az embertelenségben

Irtta: Sós Endre

Meghatótlan és elérzékenyülten lapozgatom azt a nem mindennapi érdekes verskötetet, amelyben egy volt munkaszolgálatos keretparancsnok versekkel áldoz emberei emlékének.

„Kiket legyűrt egy ismeretlen átok
s elnyúltak a Halálnak nyársain:
mehnyit idéztek s hányszor hazajártok,
más csillagokra tért Bajtársaim!

Te, KÁNTZ PISTA, kibén a vídamság
ugy gyöngyözött, mint drága, tiszta bor,
kinek szemel csak a fény kívánták,
melynél szó, szív és szellem egybeforrt!

LEITERSDORF JÓSKA: régi hű barátom,
ki a tehetség s jellem szobra volt
s mégis szerényen, csöndben állt a gáton...
lehet-e, hogy egy ily szív néma-holt?

Ki kismuszmezben is úgy állt élénbe,
mint más a háli frakkban, dőlcen:
KORNFELD FERI, sápadt, azell, szegényke,
ki félbűniként pusztult Kőszegen

SCHACHTITZ, a bölcs, kibén izzott a Holnap,
tudás, kultúra legfelső fokán...
az ő testébe is golyók hatoltak
s enyészett ül holtíves homlokán.

BOSNYÁK ÁRPAD, ki együtt hullt le vele,
mert hitték a gengszter-ígéretet,
ki — hátor, büszke — soha nem mesélte,
hogy mit tett másokért s mit szenvedett.

SCHLEIFER MIKLÓS, a csüdes forradalmár,
és SÁRSZEGI, egymás elvtársai,
a halk WEISZ SÁNDOR, az ügyilkes KALMÁR,
a RADÓ, SZEGÓ, STARK, SZÉCSI, VÁRNAL.

BASCH, BERNHARD, SZANTÓ, STURM-DON, DIAMANTOK,
s ki a fiával együtt ment ki: SOLT,
LÁSZLÓ SANYI, BAUM, HIRSCHLER, hol suhantok,
bús lelketek hol sóhajt, sir, síkolt?

S TI többiek: mind komoly, rendes ember,
VADÁSZ-ÍKREK, WILCZEK, POPPER, VIDOR,
RAPOCH, KORÁNYI, KAUNITZ, VINCZE, ENGEL...
s még azt sem tudjuk: merre, hol, mikor!

Ki különbséget köztük nem kerestem,
hogy is sorolnám őket rendre mind?
egyformák ugyis már, elmulva testben
s rám szellemarcuk egy tájról tekint.

Jaj, mennyi szív, mely soha többé nem ver,
félig élt élet, szétlőtt földi út:
látlak Titeket mindig s könnyes szemmel
síróg siratlak, drága jó fiúk!

Aki ezt a verset írta munkaszolgálatosairól, aki így sifaltja az 1944-es esztendő vérteit és áldozatait, arról nem nehéz elképzelni, hogy — milyen parancsnok lehetett!

Az ilyen versek komolyabb tanúságtételek minden tanu-vallomásnál!

II.

Ugy érzem, hogy — mint emberi vallomást és kordokumentumot — ide kell iktatom egy másik verset is.

Szilágyi Tibor *Együgyü* program című versgyűjteményéről van szó. Nyomban idézem belőle a *Szellemidézés-t*, a legmeggrázóbb költemények egyikét:

Azt akarták, legyen gengszter,
banditák segédje...
s megfogadtam: százczereszer
megfizetek érte!

Megfogadtam: leszek ember
ember telenségben,
szájjal-szívvvel, tiz körümmel
csak az embert védem!

Megfogadtam és az Isten
erőt adott nekem,
hogy végsőkig teljesítsem
szent kötelességem!

Azok a zsidó munkaszolgálatosok, akiket a véletlen szorencse Szilágyi Tibor századába juttatott, csakugyan lapasztalhatták, hogy tiz körümmel védte őket minden bajjal, gonoszúsággal szemben és mindig ügyelt arra, hogy — amikor már ugyis elvették mindenüket — legalább az „emberméltóságuk” megmaradjon.

III.

Szilágyi Tibor, az *Együgyü* program szerzője — akinek új verskötetéhez Fodor József, az emberi méltóság helyreállításáért vívott küzdelem nagy harcosa és napjaink egyik legkimagaslóbb költője írt előszót — a régi, harcos Magyar Nemzet munkatársai közé tartozott az 1940-es években. Amikor letette a tollat és kénytelen volt keretparancsnokként működni, voltaképp folytatta azt, amit addig tett: továbbharcolt, csak most már gyakorlati téren, az üldözöttek érdekében...

IV.

Ugy érzem, hogy amikor Szilágyi Tibor emberi és költői arcát idevettem a közönség elé, meg kell emlékezniem egy másik keretparancsnokról is, aki szintén ember volt az embertelenségben és aki — talán nem véletlen! — ugyancsak a Muzsák barátja.

Székelynemes Szabó Árpadról, aki sokszáz zsidó munkaszolgálatos emberi életlehetőségét biztosította, illik már végre néhány sort írni. Lelki szükségnek teszek eleget, régi adósságot törlesztek...

V.

Némi aktualitás kapcsán irhatok ezúttal Szabó Árpadról. Nemrégiben zajlott le igazolási tárgyalása. Olyan tömeget, mint ami ez alkalomból a Markó-utcába, a járásbíró-

ság folyosójára felvonult, talán még nem is látott igazolóbizottság.

150—200 volt munkaszolgálatos jött el, hogy kifejezésre juttassa szeretetét, hálaát Szabó Árpád iránt. Az igazolóbizottság elnöke kijött a folyosóra és megkérdezte:

— Tnd-e valaki valami rosszat Szabó Árpádról?

Senki sem tudott. Nem is tudhatott.

VI.

A létkai táborban szolgáltam Szabó Árpád századában. Csunya *fejgyenetlepen* voltunk. Vasutat építettünk és a vasutépítő parancsnokság néhány szadista vezetője megtöltötte, hogy csomagokat kapjunk, hogy levelezzünk. A koszt pedig — a felsőbb parancsnokság „jóvoltából” — olyan volt, hogy lassan csak esont és bőr voltunk.

Szabó Árpád — pedig hadbíró-ság elé kerülhetett volna — közölte veünk, hogy küldessünk csomagokat a szomszéd községbe. Ő gondoskodik róla, hogy ezeket onnan elhozzák... Így is történt. Sőt, még „igyebben”. Szabó Árpád kocsit vett és maga járt be a szomszéd községbe alárendeltjeinek, sárga kar-szalagos munkaszolgálatosainak csomagjairól. A leveleinket sajátkezüleg vitte ki a vasuti állomásra.

Istentiszteleteinken rendszeresen megjelent. Több ízben beszédet is mondott. Hangoztatta, hogy mindaz, ami lejátszódik, csak rövid átmenet és csakhamar elmúlik az a gonosz korszak, amelyben ember és ember között különbséget tesznek.

VII.

Amint előre látható volt, fel is jelentették Szabó Árpádot. De néhány nappal később Nagybaconi Nagy Vilmos lett egyidőre honvédelmi miniszter és Szabó Árpád — a katonai fegyház helyett — elismerést kapott. Nagy Vilmos személyesen jött le Létkára, hogy elmozdítsa onnan a munkaszolgálatosokat gyötrő parancsnokokat és megszorítsa a helyszínen az addigi katonai parancsokkal szembe-szegülő, de az igazi emberség parancsainak engedelmessé Szabó Árpád jobbát...

A pontos megbízható

„DAVAJ” BOY-vállalat

mindent elintéz — (Éjjel-nappal)
Óránként 6 Ft

Király-utca 21. Telefon: 226-893

Szemere Samu:

Spinoza

Előadás a Pesti Izr. Hírköztség Szabadegyetemén

A Pesti Izr. Hírköztség Szabadegyetemén csütörtökön dr. Szemere Samu tartott előadást „Spinoza” címmel. Az előadáson megjelent nagyszámú közönség soraiban ott láttuk a zsidó közelet és a zsidó tudományos világnak csaknem minden képviselőjét. Dr. Turóczy-Frostler József egy tanár elnöki megnyitójában rámutatott az előadás jelentősége, mert az előadó a Spinoza bölcsélet-tudományának legalaposabb ismerője és művelője. Dr. Szemere Samu mindvégig lebilincselően érdekes és a közönség figyelmét teljesen lekötő előadásának gondolatmenetét a következőkben ismertettük:

Spinoza az első nagy gondolkodó, akit az újkori Európának adott a zsidóság. Filozófája az újkori gondolkodás egyik legkiválóbb hisztórikusának ítélete szerint a legzártabb, legkövetkezetesebb eszmerényszer a gondolkodás történetében. Az előadó részletesen ismerteti Spinoza életét és azokat a történelmi körülményeket, amelyek őt szembeállítják a vallásközösséggel s végül kiközösítéséhez vezetnek. Életének e drámai fordulata után Spinoza minden vallásközösségen kívül él, de nem szakad el teljesen az életől. Mutatja ezt *Teológiai — politikai traktátus* című műve, amelyben sikra száll az államhatalom szuverenitásáért az egyház hatalmi tulkapásaival szem-

ben és filozófiailag megalapozását adja a lelkiismereti szabadság és gondolatszabadság eszméinek. Főműve, az *Etika*, egy mélységesen vallásos lélek megnyilatkozása s a legnagyobbstíliú kísérlet a vallás és a tudomány kiegyeztetésére. Eszméletartalmát elemezve az előadó rámutat arra, hogyan fejeződik ki benne a XVII. század barokk szellem s hogyan érvényesül determinizmusában az új természettudomány mechanisztikus szemlélete. Végül Spinoza hatásáról szól az előadó. Ez a hatás csak kb. egy századdal a filozófus halála után kezdődik, amikor a XVIII. század végén Lessing és Herder, Goethe és Schleiermacher felismerik Spinoza filozófiájának vallásos jellegét. A XIX. század első felében Spinoza megtermékenyítette a Kant nyomán járó nagy rendszeralkotókat; a filozófiatörténet a német filozófiának ezt a virágzó korszakát neospinozizmusnak nevezi. A XIX. század második felében a fellendülő pszichológia a test és lélek viszonyának kérdésére egy Spinozától kölcsönzött teóriában találja meg a kielégítő megoldást. Századunkban is látunk visszanyúlást spinozai eszmékhez; a francia filozófia több jelentős képviselője spinozistának vallja magát, ugyanogy itt új Spinoza-renaiszáncról lehet beszélni. Így Spinoza ma is élő hatótényezője a filozófiai gondolkodásnak.

Dr. Turóczy-Frostler József egyetemi tanár köszönte meg a nagyszerű előadást, a hallgatóság pedig lelkesen ünnepelte dr. Szemere Samut.

Eltemették a nagyecenki mártirokat

Hidegség, Ilona-major, Fertőrákos és Harka munkaszolgálatos áldozatai után a nagyecenki mártírok is hazaérkeztek. A fasiszta pribékek Nagyecenken is „eredményes” munkát végeztek. 880 ártaflan áldozat emlékeretel a nagyecenki munkaszolgálatra. Csütörtökön, december 19-én, délelőtt, dermesztő hidegben, ezrekre menő tömeg vette körül a 880 mártír gyalulatlan fakoporsóit. Csendben, küldöttségek jelenléte nélkül, szívükben mély gyásszal vettek tőlük búcsút hozzátartozóik.

Tennenbaum Dávid főkantorgyászénekó után dr. Salgó László körzeti rabbi mondott gyászbeszédet. Kádár László a bajtársak nevében búcsuzott, majd dr. Morgenstern Benő lelkész-százados imádkozott a mártírokért.

A Hidegségen, Ilona-majorban, Fertőrákoson, Harkán és Nagyecenken elpusztult 3000 mártír immár végleg megpihent a rákoskeresztúri zsidó temető hősiparcellájában.

A budai hírköztség közgyűlése

A Budai Izraelita Hírköztség vasárnap délelőtt költségvetési közgyűlést tartott, amelynek megnyitására dr. Benoechofsky Imre főrabbi költői szárnyalású imát mondott.

Dr. Csobádi Samu elnök a magyar zsidóság országos problémáiról tájékoztatta a közgyűlést, amely lelkes ünneplésben részesítette az elnököt. Nagy László József pénzügyi előjáró mindvégig figyelemmel hallgatóit exponált, mondván, amelyet több ízben szakított meg a közgyűlés tagjainak tetszésnyilvánításai. Azt fejegette, hogy a költségvetés keretében legelőször a templomok teljes rendbehozásáról kell gondoskodni. Két példa áll a zsidóság előtt: a Makabeusok templomépítésének és Zecharja templomépítésének példája. Zecharja idejében is deportációból tértek vissza a zsidók. Azzal végezte exozéját, hogy a Zecharja által hirdetett

isteni szellemnek kell áthatnia a zsidóságot.

Gellért György és Löwinger Lipót felszólalásai, továbbá Székely Dezső alelnök és dr. Csobádi Samu elnök válasza után a közgyűlés egyhanguan megszavazta a költségvetést.

— Vitéz Aladár temetése. Nagy részvét mellett temették el Vitéz Aladárt, a VIII. kerület, Nagyfuvaros-utcai templomkörzet elnökét. Dr. Salgó László, a körzeti rabbija vállalta gyászbeszédében elvülhetetlen érdemeit és emberi nagyságát. A Pesti Izraelita Hírköztség előjárósága nevében dr. Kertész Adolf előjáró és Domonkos Miksa ügyvezető mondtak utolsó istenhozzádot a pesti zsidóság e kitűnő vezetőjének. Dr. Vass Lipót a templomkörzet és a józsefvárosi zsidóság búcsuját tolmácsolta, majd a körzeti kántorok gyászéneké után nyugovóra helyezték a Pesti Chevra Kadisa által adományozott diszszirhelyre.

Itt ülök a Belvárosi Színház nézőtérén. Sokan vagyunk újságírók. Legtöbben az „üldözöttek” közül. Ezek is kétfélek: a faji és a meggyőződési üldözöttek. De mi valahogyan akkor is szépen megfértünk, azelőtt is, sőt azóta is.

A darabról röviden csak annyit: még a mosolygós részeiben is megrendít. „Bemondásai” szívbemarkolóak. És amikor nevetünk akkor is könnyes a szemünk.

Jakobovszki nevetet és könynyoztet. Jakobovszki apját megölték a cári pogrom idején. Csak véletlen, hogy ez Lengyelországban történt. Megehetett volna vele — mint velem — a Horthy-rezsim alatt Magyarországon is. Felöltö, mint német. Hitler kiűldözte Berlinből. Talajt talál Bécsben. Hitler utána megy Prága újabb otthon. Újabb menekülés. Páris... és megint ugyanez. Jakobovszki már tudja, hogy minden csak a véletlen és a csodákon fordulhat. Minden ézen áll vagy bukik. Holoményes, ügyes, simulékony,

Szubjektív gondolatok Jakobovszkiról a Werfel-premierén

kedves, tanulékony, öletes, — mindent intéz, de minden cselekedete és ügyeskedése dacára tudja, hogy csak egyetlen dolog segíthet rajta: a csoda.

Álljunk meg mi, az összes Jakobovszkiak. Ügyeskedtünk, hogy megőrizzük életünket, amelynek értékében és értelmében mi is gyakran kételkedtünk már. Néha mi is a halálos mérreghez akartunk nyulni, azután — mi is a tengerbe dobtuk a mérget. És most itt vagyunk. Ezredszor is feltámasztotta életünket, életösztönünket a csodába vetett hit.

Oh, Jakobovszki, hiszen te — én vagy. Te a mi szimbolumunk, a sorsunk, az egész zsidóság sorsa és szimboluma vagy.

És elgondolkodom:

A darab irodalmi érték, amennyiben ezt kortárs mondhatja, tehát lehetséges, hogy száz, esetleg kétszáz esztendő

mulva egy színigazgató azt mondja: — Most pedig hozok valamit irodalmi — És Werfel darabjára esik a választása. Megjelenik a korszerű díszletek között a korszerű ruhába öltözött Jakobovszki. És a száz esztendővel későbbi néző már csak színművet lát a mi életünk darabjában. Legjobb esetben történelmi színművet. Mondjuk, annyi hitelt ad majd neki, mint mi Shakespeare Macbeth-jének, vagy III. Richard-jának, avagy Victor Hugo Nyomorultak-jának. Esetleg úgy nézi, mint mi Napoleon korát. De nem fogja megérteni, hogy ez a színtiszta valóság. Nem is értheti meg és nem is érezheti át. Nem hiheti el, hogy ezekben a legtragikusabb pillanatokban is keveredett humor, voltak derűfelvilágások. Oh, csak annyi időre, amennyi a magnéziumlámpa fellobbanása. De az is fényt áraszt.

Történelmi időket élünk s az irodalom történelmi szindarabot fog rólunk megírni.

*

A nézőtérén láttam egyik színésznőket, akit igazolásánál elég hosszú hallgatásra ítélték. Nemrég tért vissza a színpadra. Elég jókedvűnek látszott. Gondolom: nem érintették közletről a színpadon lejártszódo jelenetek, mint ahogyan ugyanezek a jelenetek az életben sem érintették közletről. Még távolról sem — talán. Vajon mit érezhetett, amikor a színpadon látta a hirtelen átállt franciákat? És mit érezhetett akkor, amikor az a színésznő, aki nem állította művészetét a náci szolgálatába, szerepe szerint, fogadalmat tesz, hogy mindenben segíteni fog az üldözötteken, ereje, tudása szerint a felszabadulás órájáig? Mit érezhetett a „művésznő”? Valószínűleg semmit. Legalább mosolyán az látszott. Derűs, jókedvű volt ez a mosoly. Kicsit lélektelen.

Ley végrendeletében bocsánatot kér a zsidóktól és német-zsidó együttműködést hirdet

Bár a németországi megszálló hatóságok nem engedték közzétenni sem a kivégzett, sem az öngyilkosságot elkövetett náci-vezérek végrendeleteit, a *New York Times* németországi tudósítójának sikerült megszereznie az öngyilkossá lett Ley volt hitlerista miniszter érdekes végrendeletét.

A végrendeletből kiderült, hogy Ley annakidején Göbbels-szel együtt határozta el az öngyilkosságot. A két náci-vezér még a teljes hitlerista összeomlás előtt úgy döntött, hogy öngyilkosság útján menekül a felelősségrevonás elől. Göbbels is, Ley is tudta, hogy a legsúlyosabb büntetés vár rájuk — a tömeggyilkosságokért, amelyeket legfelsőbb fokon az ő propagandájuk és utasításuk irányított.

Göbbels, mint tudjuk, még 1945 tavaszán a berlini bunkerban végzett önmagával. Ley ez év őszén futott meg a nürnbergi bíróság ítélete elől.

Ley bevallja súlyos tévedését

Ley végrendelete azért bír különös érdekességgel, mert a náci-vezér végrendeletének bevezetőjében bevallja, hogy

Egy újságíró azt mondta: „giccs!” Összerendeztem. Az újságíró nem volt soha jobb oldali, de nem is volt baloldali, még kevésbé üldözött. És most azt mondja: giccs. Lehet, hogy az ő szemszögéből nézve igaz van. Ha a *dunaparti kivégzéseket* vinnék *szinpadra*, azt mondaná: *grand guignol*. Valóban, ha egy fiú és egy lány kéz a kézben ülnek egy padon, akkor azt mondjuk, hogy giccs. Pedig az is élet. Csak éppen mi nem tudunk az ő hangulatukba illeszkedni. Valahogyan így volt az újságíró is. Nem tudott a mi hangulatunkba illeszkedni. Nem hitte el, vagy csak nem tudta, hogy az az újságíró, akinek ezt mondta, éppen úgy a véletlennek köszönheti azt, hogy ott ül a színházban, mint Jakobovszki minden megmenekülésénél. Hogy Jakobovszky a csoda révén az SS tisztől kap benzint, ezt az újságíró pedig a csoda SS teherautóval hozta

súlyosan tévedett és teljesen igazságtalan volt a zsidósággal szemben. Eppen ezért a végrendeletben *ünnepélyesen bocsánatot kér a zsidóságtól és Németország jövője érdekében német-zsidó együttműködést hirdet.*

Azután a következőket javasolja:

„Sürgösen alakítani kell egy olyan németekből és zsidókból álló testületet, amely kidolgozza a német-zsidó együttműködés útját és megállapítja azokat a feltételeket, amelyek mellett a németek és zsidók barátságban élhetnek együtt.”

A náci megtagadták Istent

„Sürgösen alakítani kell egy olyan szervezetet, amely megállapítja a németek és zsidók lelki és érzelmi ellentéteinek kiküszöbölését.

Sürgösen meg kell alkotni azt az organizációt, amely nevelés és-propaganda segítségével elterjeszti a németek és zsidók kibékülésének eszméit.

A náci megtagadták Istent és ezért Isten megtagadta a náciakat.”

Székely Emil ékszerész
Rákóczi-ut 26
brilliant, ékszer, aranyat, ezüstöt.
órát legdrágábban vegy.

vissza a bécsi országon a deportálásból.

Aki a körön kívül volt, annak lehet giccs, de nekünk, akik a körön belül voltunk és éreztük, hogy percről percre mint szűkül ez a kör, tudjuk: csoda, hogy itt vagyunk — nekünk valóság és élet ez a giccs.

Ne becsüljük le a csodát, még a körön kívül sem, hiszen még a legegyszerűbb életben is száz és száz csoda történik. Hát még ezekben a történelmi időkben a történelmi tömegekkel. Mert ne felejtjük el azt sem, hogy Jakobovszki, meg te, meg én, meg mi mindnyájan, akik egyének vagyunk, mi alkotjuk a tömeget, mi éljük és mi szenvedjük a történelmet, amit ugyan mások csinálnak és kényszerítenek ránk. És az a husz százalék Jakobovszki, akik Európában megmaradtunk, csak ilyen csodák révén maradhattunk meg.

FÖLDVÁRY ERNA

és kell szabadulnunk az antiszemitizmusból

A végrendelet utolsó sorai így hangzanak:

„Az antiszemitizmussal a nemzetiszocialisták megsértették Isten parancsait, hiszen amikor a zsidókat bántották, Isten teremtményeit üldözték. Súlyos bűnököt követtünk el az antiszemitizmussal és a német nép csak úgy menekülhet meg, ha bevallja ezeket a bűnököt és azok jóvátételére törekszik. Az egész német nép léte forog veszélyben, éppen

ezért kell szabadulnunk az antiszemitizmusból kártékony szellemétől. Becsületesen és világos szándékkal kell közeliednünk a zsidók felé. Kell, hogy a németek barátai legyenek a zsidóknak és kell, hogy a zsidók barátai legyenek a németeknek. A barátság útját a németeknek kell megkezdni. A kifejezetten antiszemitának kell elsősorban rálépni erre az új utra. Legyenek elég bátrak ahhoz, hogy legyőzzék önmagukat, Nürnbergi cellámból úgy látom, hogy ez az egyetlen lehetséges út.”

Száz gyermek téli felruházása

A Pesti Izköztség, VII. kerületi belső körzetének hölgybizottsága bensőséges keretek között tartotta meg vasárnap, december 22-én, délután gyermekfelruházással egybekötött másoros chanuka-ünnepélyt a Mazot Andrássy-uti klubhelyiségében. Az ünnepségen megjelent Stöckler Lajos elnök és Domonkos Miksa ügyvezető, Kertész Emil a VII. kerületi előljáróság helyettes vezetője, Schwarz Sándor chevraclöljáró és dr. Pásztor József a Mazot ügyvezető igazgatója.

Ez a nemes akció, az első zsidó társadalmi megmozdulás, mely önérejből igyekezett segíteni a rászorultakon. A körzet lelkes hölgybizottsága dr. Egri Sándorné elnökkel, Hertstein Lajosné társelnökkel és Rosenfeld Andornéval az élén gyönyörű munkát végzett. Száz szegény zsidó gyermek részére tették emlékezetessé az idei chanukát. Száz zsidó gyermeket juttattak téliruhához és élelmiszercsomaghoz, azonkívül Hertstein Lajosné külön adományként mind-egyik gyermek családjában fűgő ezüst moga dobdot kapott.

Az ünnepélyt Vajna József körzeti elnök nyitotta meg, hangsúlyozva a zsidó összetartás szükségességét. A zsidó embernek kötelességgel vannak felekezete iránt a mai időkben és csak ez a kötelességteljesítés

biztosítja a zsidóság jövőjét.

Abrahámsohn Manó főként, a Rumbach-utcai templom énekkarának kíséretével gyajította meg a chanuka-gyertyákat, majd dr. Katona József pesti rabbi mondott ünnepi beszédet. A chanuka falának és óregnek — mondotta — egyaránt a szeretetről mesél. Ennek a szeretetnek a terjesztésével ünnepeljék legelőtében a chanukát.

Két négyéves csöppög is szerepelt az est műsorában. Róth Zsuzsika versben köszöntötte a megjelenteket, Faludi Nanette pedig két József Attila verset szavalt. Grosz Ferenc amint a vész szórakoztatta ezután a közönséget.

Dr. Egri Sándorné annak a reménynek adott hangot, hogy jövőre több gyermeket ruházhatnak fel.

Dr. Egri Sándorné, a hölgybizottság elnöke azt a kívánságát fejezte ki, hogy szeretné, ha a zsidó gyermekek szemében mindenkor ott ragyogna a boldogság és öröm fénye. A zsidó nők legszebb feladatát ennek megvalósításában látja.

Ezután kiosztották a gyermekek között az ajándékokat a ha egy estére is, de beteljesedett dr. Egri Sándorné kívánsága. A megajándékozott gyermekek szemében valóban a boldogság és az öröm fénye égett.

1944. december 3-án Józsefvárosi p. u.-ról induló vonattal elhurokol

MUSZ. bajtársak!

STERN TIEORRÓL

aki bármit tud munkáról, vagy bajtárs a transport sorsáról, keressék az aggódó szülőket Stern Jend. Ar(www)l 10. címen (telefon: 20-310). Rendkívül hálára bízunk bennünket és megjutalmazunk.

Mai értéket fizetem férfiruháért, szövetért saját üzletem részére

Andrássy-út 47 (Oktogeten, Ábbázla mellett) Eladó nagy választékban

Bundát

a készítőnél: Festés átszabás, alkalmi vécetek. Pózzmá és más vadbó-vétele. POLAK. Alsóerdősar-u. 6. (Divalcsarnoknál)

EXPORTCIKKET

keres

Madisz Szövetkezet

Budapest, Vörösmarty-tér 4.

Export-Import, Kompenzáció.

**Héber
írógépet**

KERESEK MEGVÉTELRE

Ajánlatok: telefon: 423-501,

Átadó üzlet — üzem —
iroda-helyiségeket**FELLNER
közvetít**

Szt. István-körut 30. sz

Mark-térnél

Telefon: 129-792

**Szobát és elsőrangú
kóser ellátást**Kiszolgálással keres 79 éves, nyug-
díjas igazgató, lehetőleg Német
Színház környékén. Bélyegüzlet,
Rákóczi-ut 51.**A PESTI IZR. HITKÖZSÉG**

keres néhány

**információs
jártassággal bíró
alkalmazottat**(rechercheur) azonnali belé-
pésre. Közlembbit

VII., Sip-utca 12. I. em. 30.

Ágytoll és pehelynagy választékban, legjobb és
legolcsóbban:**GEIPLER-nél Thököly-ut 14.**

(Kelet felé szemben.)

**Gyermekszerető
asszonyt vagy leányt**keresek, orih. kóser háztartásom
vezetésére. Családtagnak tekintem.
Bejárni van. Cím: Kohlmanné,
Bpest, IX., Tinódy-utca 13. I. L.**Kóser házikosztot**keresek két személyre. Jól meg-
fizet. „Oktogon” jellegre Borez
Birtokba, Andrássy-ut 54.**A romániai zsidóság emlékirata
Sztálinhoz, Trumanhoz és Attleehez**

Bukarestből jelentik: A romániai demokratikus zsidó bizottság a sajtó képviselői előtt bejelentette, hogy egyidejűleg emlékiratot juttatott el Trumanhoz, Sztálinhoz és Attleehez, tiltakozva az elmúlt hónapokban Romániában megnyilatkozott antiszemita cselekmények ellen. A

80.000 aláírást tartalmazó emlékirat felhívja a három nagyhatalom vezetőjének figyelmét az antiszemitizmus újjászületésének veszélyére. A zsidóellenességet — mondja a zsidó bizottság — támogatja a Maniu és Bratianu nemzeti parasztpártja, illetve szabadelvű pártja is.

Felavatták**az O. Zs. S. B. Szeretetotthonát**

Megkapó jelenettel kezdődött vasárnap, december 22-én délelőtt az Országos Zsidó Segítő Bizottság Segélyezési Osztálya Ida-utcai Szeretetotthonának felavatása. Vida Miklós elnök szegelte fel az otthon ajtajára a mezüjét.

A Szeretetotthon száz fűradt, munkaképtelen, öreg embernek — férfinak és nőnek — ad hályéket, akiknek nincs támaszuk itt a földön, hozzátartozóikat elcsodorta az embertelenség áradata. Az otthon igyekszik nekik megadni azt, amit elvesztettek: a szerető gondoskodást. Ragyogóan tiszta és fűtött szobákban laknak, vakítóan fehérhuzatu ágyakban alszanak és terített asztal mellett élnek. Mindezt megkapják az Országos Zsidó Segítő Bizottságtól, mely ezzel csak azt valósítja meg, amire rendeltették: hathatós támogatást ad az arra rászorulóknak.

Az otthonavatást ünnepélyes külsőségek között a zsidó intézmények és a politikai pártok képviselőinek jelenlétében tartották meg.

Vida Miklós vázolta az O. Zs. S. B. eddigi munkáját és kifejtette, hogy ezt az otthont az emberszeretet melege hozta létre. Karvaly László főkéntor szolláréneke után dr. Bernáth Miklós körzeti rabbi avatta fel az otthont, melynek lakói könnyezve hallgatták a rabbi szavait, aki Isten áldását kérte az otthonra, annak lakóira és az amerikai hittestvérekre.

Stern József az otthon egyik lakója meghatott hangon mondott köszönetet a hóféhér ügyért és a terített asztalért.

Dr. Szűcs Géza, az O. Zs. S. B. administrateur delegue-ja hangsúlyozta, hogy az otthon létesítésével olyan kötelességet teljesítettek, amelyet az Ur isten rendelt.

A Kommunista Párt nevében Csillag Pál, a Kisgazdapárt nevében Breuer Alfréd mondott

beszédet, majd Steiner Marcell elnök, a Pesti Chevra Kadisa nevében üdvözölte az otthont és kijelentette, hogy még néhány ilyen otthonra van szükség, hogy az összes ellátatlanok fedél alá kerüljenek.

Mezőfi Vilmos díszelnök, a XIV. kerületi körzet, Keszler Emil pedig az O. Zs. S. B. üzemi bizottsága nevében szólt fel, majd Vida Miklós elnök azzal hátrította el magát a köszönetet, hogy az otthon létesítése elsősorban az amerikai hittestvérek érdeme.

Ezután a megjelenteknek megmutatták az otthon összes helységeit. Végig vezették őket a hálótermekben, az ebédlőn s a modernül berendezett orvosi szobán. Elbeszélgettek az otthon lakóival, akiknek legnagyobb problémája oldódott meg az O. Zs. S. B. Segélyezési Osztályának jóvoltából: elmenekülhettek az élet viharai elől és most csendben, gond nélkül élhetik le életük hátralevő éveit.

Kecskeméti György

KERESEM FIAIMAT

Deutsch Sándortszül. 1918. Molnácsról vitték ki
Oroszországba 1942. Utoljára 1942
augusztus hónapban írt.**Deutsch Dezsőt**szül. 1921. Bőrből vitték 1943 nyarán
1944 november havában Bőrből
visszajövet, állítólag Szentkirály-
szabadján volt.**Deutsch Lászlót**szül. 1926. 1944 december 2-án vit-
ték nyugatra, a jónszévi pá-
lyaudvarról, azóta nincs hír róla.
Értesítést kér kétségbeesett, egye-
dülmaradt özvegyanyjuk:
özv. Deutsch Gyuláné, Budapest,
VII., Sip-utca 12. II. k. sz. 6.

KERESEM

Schultheisz Györgyötszül. 1925. 1944 XI. 7-én vitték el
Győrújfalui barakkból, 101/363
Keresi: nagynénje, Sugár Lipóté,
VII., Erzsébet-körut 29. földszint 4.
Aki tud róla, értesítse.**Minden
lelki problémájára**tanácsot kap. Bármilyen ügyben
forduljon hozzám bizalommal,
Grafológia, kézelonás,
„Erzsébet Tanácsadó”, V., Né-
dör-ut 11., I. 1. Fogad egész nap.**VENDÉGLŐ, kávéház**berendezések, székek,
asztalok olesón **Stonfeld**
Telefon: 139-271
Népszínház-u. 84**Divatos szmoking**FRANK, ING, MELLÉNY,
KALAP, CILINDER, NYAK-
KENDŐ, stb.**kölcsönzése**
Goldner Rákóczi-ut 59KI KÖLCSÖNÖZNE KÁLYHÁT
CSÖVEKKEL 70 érc, fűdőlővegy
asszonyok tére, hogy meg ne
fagyjon. Szives válaszokat „Tel-
jellegre a kiadóba.**Zongorák**Bösendorfer, Bechstein, Förster,
Stügl angol mechanikus zongor-
rák, olantok olesón, részletek is.**Reissmann Gyula**

gongoraszalón, VIII., Rákóczi-ut 47.

**Papir,
írószer**üzleti könyvek, kartotékok, válog-
lejárati és alkalmazott nyilvántar-
tási könyvek.**Weinberger és Fejérnél**
IV., Deák-tér 6. (Anker-palota)**Triton-
mustár**
világhírű

Gyártja:

TIVOLI KONZERVGYÁR KFT.
Budapest, XIV., Ilka-utca 64.
Telefon: 121-153**Férfiruhákért,**szmokingért, fehérneműért, szőnye-
gért, zsigótyágyért, egész háztartá-
sért legújabbat ázt**GRÜN, saját üzletem
részese.**Népszínház-utca 29. Hívásra 10a.
Telefon: 136-092**TEXTILIA**
KERESKEDELMI RT.KÖTSZÖVŐTTÁRU NAGYKERESKEDÉS
DUKESZ ÉS PELZERKÖTÖTTÁRUGYÁR VÁROSI LERAKATA
BUDAPEST, V., JÓZSEF ATTILA-U. 25
TELEFON: 181-448

HIREK

AZ ÚJ ÉLET előfizetési díjal:

1 hónapra	4 forint
negyedévre	12 „
félévre	24 „
egész évre	48 „

Az előfizetések postatakarékpénztári befizetési lappal küldendőek be a 26.209 számú postatakarékpénztári számú lára

— Kiss József-utca. A Közmunkatanács legutóbbi ülésében elhatározta, hogy a Visszegrádi-utcát Kiss Józsefről, a költőről nevezi el. A Közmunkatanácsnak sok mulasztást kell jóvátennie, mert az elmult rezsimben költőkről és írókról, ha még hozzá zsidók is voltak, egyáltalában nem neveztek el utcákat. A mulasztást most kezdi pótolni a Közmunkatanács, utcát kapott oly sok huzavona után legutóbb Bródy Sándor, a magyar írásnak ez a markáns alakja és utcát neveztek el Kiss Józsefről. Negyedszázadnak kellett eltelnie, hogy Kiss József a késői utókortól — annyi igaztalan támadás után — ezt az erkölcsi elégtételt megkaphassa.

— A Goldmark-zeneiskola hangversenye. Rátkán hallott zenei csemegét mutatott be a Goldmark-zeneiskola ifjusága és tanári kara Szabolcsi Bence dr. vezetésével a Fürst Sándor-utcai kulturteremben tartott házihangversenyén, Salomone Rossi és kora címmel. Nemcs Zoltán egy Caccini-áriát és Peri Naphimnuszát adta elő finom stílus-érzékkel, muzikális intelligenciára való tudással. A komoly zenei felkészültséget igénylő Monteverdi: Lamento-t Spiegel Annie énekelte. Sándor Frigyes és Lóránt Tamás Rossi Trionsonátáját és Szimfóniáját adták elő, az iskola kamarakórusa pedig Rossi-madrigálokat és zsolnárokat énekel, híven adva vissza a művek szépségét. Az előadás ismertetője és zongorakísérője, dr. Szabolcsi Bence, feladatát a művész és tudós fölkötéltségével látta el. A ritka kincsek kibányászása és felkészítése dr. László Zsigmond, az iskola igazgatójának érdeme.

— Mítoszvilág. Ehrenhatné Hevesi Margit festőművésznő műbemutatója megnyílt (V. Személyes-központ, 26. földszint 5.). Nyitva tartóköznap 11-től 5-ig. Vasár- és ünnepnap 2-ig. Belépődíj nincs.

L. R. Levelét.

ELKÉSVÉ KAPTAM (Viaszínház), KÉREK ÚJABB IDŐPONTOT. Címere mint mulkor.

Sós Endre előadása Óbudán a békeszerződések zsidó vonatkozásairól

Az Óbudai Izraelita Hitközség nagyszabású ünnepi esttel ülte meg vasárnap Chanukát. A hitközség hatalmas terme nem bizonyult elégségesnek a közönség befogadására és igen sokan a folyosóra szorultak. Az első sorban ott láttuk a hitközség elöljáróságát, élén Spatz Nándor elnökkel, valamint a társintézmények vezetőit.

Alter Miksa főkéntor gyertyagyújtása, dr. Hermann József kulturáltsági elnök bevezetője, dr. Neumann József főrabbi ünnempéltató szavai után Sós Endre, az Új Élet főmunkatársa és a Magyar Nemzet külpolitikai szerkesztője tartott egyórást előadást A békeszerződések zsidó vonatkozásai címmel. Érdekes és frappáns adatokkal mutatott rá arra, hogy a zsidóság milyen szerepet játszott a második világháborúban a demokráciáért küzdő világszövetség oldalán. Ismertette azokat a külföldi vitákat, amelyek során többször felmerült a kérdés: Amerika és Anglia megtették-e a második világháború idején minden lehetőséget az európai zsidóság megmentésére? Vajon nem segítette volna millió és millió zsidón, ha az Egyesült Államok és Nagybritannia annakidején de jure hadviselő félnek ismerték volna el — a palesztinai zsidók fegyveres küzdelme alapján — a zsidóságot a szövetségesek oldalán? Ez esetben ugyanis a zsidók büntetlensége miatt retorziókat lehetett volna alkalmazni az amerikai és angolai német hadifoglyokkal szemben. Sós Endre végül arról beszélt, hogy a magyar zsidóság megmaradt részének nagy többségét a szovjet csapatok mentették meg a biztos haláltól, majd a zsidóság szociális szellemiségének erőteljesebb kihangsúlyozását kívánta.

Szigeti Jenő zsidó legendákat adott elő nagy sikerrel, Welsz Ferenc héber dalokat énekelte művészen, Róbert Mária pedig Szabolcsi Lajos A mainzi rabbi című novelláját és Sós Endre Gályarabok című költeményét mondta el tapsvihartól kísérve. Sólgyom Károly harmonika-szólójával fejeződött be az ünnepi délután.

— Dybuk — gyermekszereplőkkel. Elményként ható channukai nescffel ajándékozta meg a Mizraclii Bnó Akiba ifjusága a főváros zsidóságát, An-Sky világhírű chaszid-legendájának, a Dybuknak előadásával. Szereplői tizenhat-tizennyolc éves ifjak, vallásos környezetből való gyermekek, akik számára nem játék volt ez, hanem valóságos átélés, ösztönös viszálytalálás a régi zsidó életformákhoz. Ezért az előadás megrendítő ereje. A rendezés művészi és nagy pedagógiai teljessémményű munkáját László Béla végezte.

Chanukatünnep a Pesti Chevra Kadisa Aggok-házában

December 19-én, csütörtök este bensőséges, meleg ünnep volt az Aggok-házában. Az ünnepségen részt vett a chevra kadisa elöljárósága teljes számában. A hitközség vezetősége részéről: Stöckler Lajos elnök, Domankos Miksa ügyvezető, dr. Munkácsi Ernő az Öregfogas Iroda ügyvezető igazgatója, a Joint vezetősége részéről dr. Szűcs Géza administrateur delegue. A gyertyagyújtást Abrahamsohn Manó főkéntor végezte, dr. Katona József tartotta az ünnepi beszédet, mely mély-séges hatást gyakorolt az aggokra.

Az ünnepi szerzarlást vacsora követte, melyen a chevra elnöke köszöntötte a vendégeket, örömeinek adva kifejezést, hogy az újjáépített Aggok házában üdvözölheti a hitközség és a Joint vezetőségét. A hitközség, valamint a Joint vezetői felszólalásaikban elismerésüket fejezték ki azért az önfeláldozó, nagy munkáért, melyet a chevra vezetősége a Joint támogatásával az Aggok-háza újjáépítése körül szerzett. Fogadalmat tettek, hogy a maguk részéről is mindent el fognak követni, hogy az öregek, kiknek nincs otthonuk, fedél alá kerüljenek. Az ünnepi est két újolt felszólalásával végződött, kik megköszönték az Aggok-háza 300 újoltja nevében a chevra vezetőségének azt a nemes szív munkát, melyet az intézet és az újoltak érdekében kifejtettek.

— Az V. ker. zsidó szervezetek közös kulturáltsága december 21-én a Fürst Sándor-utcai kulturteremben jól sikerült channuka ünnepélyt rendezett. Négyet Marcell, a kulturáltsági elnöknek megnyitó szavai után Abrahamsohn Manó főkéntor gyújtotta meg a gyertyákat az V. ker. Talmud Tóra növendékeinek kíséretével, majd dr. Berkovits József körzeti rabbi tartott nagyhatalású ünnepi beszédet. Utána Szigeti Jenő adott elő zsidó legendákat, Kelen Dóra és Róbert Mária magánzsáma után Nádás Andorné verseit adta elő. Eickbaum Mórné, az V. ker. Nőegylet elnökasszonya intézett lelkesítő szavakat a megjelent hölgyekhez. Szünet után Rosner Miklós, az Imaházegyesület elnöke emlékezett meg kegyeletes szavakkal azokról a zsidó ifjakról, akik részt vettek az V. ker. ifjusági csoport megalakításában és akiknek kezdeményezésére épült a Fürst Sándor-utcai kulturterem. Az előadás második részének művészi számaát Gödry Kató, Deák Ági és Garay Ernő szolgáltatták. A Talmud Tóra növendékek énekszámait után a Háovéd Haszocializsti egyesület kórusa adott elő ereci indulókat. Dr. Végvári István zárószavai után a Hatikva hangjával ért véget az ünnepség.

miékmü pályázati hirdetmény

A Makói Izraelita Hitközség pályázati hírtel a makói templom elcsarnokában felállítára kerül

emlékmüre

Az emlékmü hivataly van kegyeletes megemlékezéssel adórná a depor-táción és munkaszolgálatban mártírbálat hat mintegy 370 makói zsidó emlékének. Az emlékmü a szomorú gyász, a mártíromságot szimbolizálja. Pályázati határidő 1947 február hó 5-ig. Az előadott terv a Hitközség elnök, Előadó: 200.— F.; a második díj: 100.— F. Részletes felvilágosítás: Makói I. z. Hitközség, Makói, Deák Ferenc-utca 8.

Hívjon! Jöjjon!

Veszek aranyértékű forintért: szőnyeg, csi porcelán, irógépet, részeg- get férfi és női ruhákat, perzsa- kabát, ténykővezérgépet, festm- neket

Gerstl-Majorosi

VIII. Eszterházy-utca 17 (Sándor-utca saroknál). T.: 156-677.

Fogsorok Fogpótlások MŰPOGAK, KORONÁK, Hidak Acé Ircse fogász

VII. Erzsébet-körút 19 II. emelet. A Gionista Szövetség Helyaluc fogmunkáinak készítője

VILÁGVE

RADIÓK

ALKALMI VÉTELEKBE! Villanyserelési Rádióváltás!

Várnai László

hat ang. vill. szer. „TECHNOVOLT“ villamosság vállalata, Budapest, VIII., Rékdező-ut 2. udvarban

FILMBOY

áruszállító és gyorsküldőncrakkok. Felkészmerotesen elintéz inkasszókat, tréningeket, biciklis megbízásokat. VII., HOLLÓ-UTCA 17. telefon: 423-526

Adler sarkó Somogyi 7 Béla-ut

AZ UDVARBAN. Huzati műanyaglapok vésetei is vállaloz. SZOMBATON ZÁRVA.

BUCHENWALDIAI KERESEM FERJENET

Radványi Manót, szül. Bp. Pesten 1865. anyja Fuchs- házy Fischer Lujza. 1904 okt. 20- an vitték el a németek és utóbban Dononny-pusztáról Kaptam értékesítést, majd onnan Buchenwaldba vittek. Szíves értesítést kér: Radványi Manoné, Bpest, IX., Lónyay-utca 22. III emelet 25.

Amerikai rokonok kerestk

Goldberger Anna

Budapesti lakos, kinek kb. 40 éves Béla nevű fia van. Értésítést ké- rend: Kende, Nagyráti Sándor 42-44. emelet.

A Weiss Alice Gyermekegyas Otthon Közközlőház (XIII., Bókay-ter 4.) az 1945 január 3-án elhurcoltak és meggyilkoltak emlékére január 3-án délelőtt 11 órakor gyűszűnépet tart.

Ajomány. A Szegő-nővérek mártírhalált halt fiúruk, Szegő Imre emlékére 50 forintot az Izr. Nőegylet Leányvárháza, 50 forintot pedig a Rabbiképző Intézet növendékei részéről juttattak el hozzánk. Az összegüket rendeltetési helyére juttattuk.

A Keren Hajcsod (Zsidó Országépítő Alap) magyarországi Központja a hó 28-án, szombaton d. u. 1/2 órákor a Terminus-kévéház Nagykörút és Podmaniczky-utca sarkán konferenciájában Oneg Sabbat keretében előadással egybekötött vetélkedéses beszámolót rendez, az aktuális ercei, valamint zsidó vonatkozású helyi- és világeseményekről. Belépés díjmentes. Minden érdeklődőt szívesen látunk.

A HAPOEL M. S. E. hírei

FOOTBALL
Hapoei I.—M. P. S. C. kombinált 4:0 (1:0). Csapatunk egyre jobban eredményesebb és összeszokottabb lesz. Nagy főlényvel győzte le ellenfelet. Góllövők: Kohn I. 2, Pollák és Singer 1—1.

Hapoei II.—M. P. S. C. II. 3:3 (1:3) Az első félidő nyomásztól M. P. S. C. fölénye után, csapatunknak sikerült a mérkőzést döntetlenre tenni. Góllövők: Hermann 2 és Strausz 1.

KÖZILABDA
Hapoei férfi kombinált—A. M. C. 11:9 (7:5).
Hapoei női—A. M. C. női 6:9 (1:4). Női közilabda csapatunknak ez volt az első mérkőzése. Erős ellenfeleink nagy kézzelém után, megérdemelten győztek.

ÖRÖKVIVAS
Budafokon vett részt a Hapoei egy tanulmányos versenyen. Hapoei—Budafoki saint kombinált 11:2. Részletes eredmények: Mangold—Csontos: Győr Csontos 13 mp. alatt kiűléssel, Weisz I.—Harsányi, Gyöz Weisz, Kfán—Gyözgyösy, gyöz Klein nagy főlényvel, Patáki—Solymosy, gyöz Patáki technikai knock-outtal. Weisz H.—Nagy Jenő, gyöz Weisz II. Csanya mérkőzé, tele durvasággal. Berkovits—Molnar, gyöz Berkovits hibás pontozással. Schwartz—Nagy Béla, gyöz Schwartz, remek küzdelem. A nau legszele mérkőzése Berger—Szabolcs, gyöz Berger, nagy verekedés, végül a technikásabb Berger győz. Az elsőállók a Hapoei versenyen. Mérkőzés után Erdős ju-jitsu bemutatást tartott egy 4 tagú staféttal, amelynek tagjai Barla, Löwy, Kósz és Hámosi voltak. Az együttes bemutatla ennek a sportnak minden szépségét és előnyét. A bemutatás frenetikus sikert aratott, úgy hogy a Hapoei újabb meghívást kapott.

Dr. JANDA,
M. NYOMOZÓ
123-999
TERÉZ-KRT. 34

Schulz Jenő cég
Órák-ékszerész (óraszajítós)
VII., Wesseleny-n. 6., a régi házban
Gergely Miklós
aranyműves és ékszerész
VÉTELI Tel.: 422-345. **ELADÁS!**

Az Omike Kiss József emlékülnepeének másora. Mint már közöltük, az Omike Kiss József halálának 25-ik évfordulója alkalmából január 1-én d. u. 1/2 órákor a Zeneakadémiai kisteremben emlékülnepet rendez. Bevezetőt mond Dodrogh Pál. Kiss Józsefről emlékezik Szép Ernő, Kiss József költeményeit előadják: Bartos Gyula, Gellért Lajos, Palotai Erzsé, Róbert Mária, Tordai Judit, Úrmóssy Anikó. Kiss József zenésített verseit éneklék: Kálmán Oszkár, Relle Gabriella. Zongorán kísér Szentker Dezső. Az emlékülnepre meghívók az Omike elnökségénél (Dózsa György-ut 84/c, d. u. 3—5 között) és a Koncertnél (Váci-utca 22.) kaphatók.

Chanukka zenéje. A legutóbbi budai Oneg Sabbat-on Sirota Sándor főkantór igen érdekes és mélyszántó előadást tartott Chanukka zenéjéről. Az előadást a Budai Izr. Hitközség templomi énekkara illusztrálta.

Dózsa György-ut Talmud Tóra Egyesület vezetősége értesíti a körzet területén lakó hitésteveit, hogy minden csütörtök délután, mintha után, felolított részére biblia-magyar nyelvű előadást és minden szombaton délután oneg sabbat összejövetelt rendez.

Orvosok, ügyvédek, üzletsek benősülének, hajadonok, özvegyek férjhezmennek, bemutatja **Méltóné,** Dp., Erkel-u. négy, második em. 19. — Válaszboríték Fogad: hétköznapon négytől.

Csinosnak mondott, musz özvegy **férjhezmenne** vidékre is, 35—40-ig, biztos megélhetésű uriemberhez. „Üveves Gammal” jellegre a kiadóba.

Önálló iparral és lakással rendelkező nő vagyok, keresek hozzáillő iparost vagy kereskedő férfit csakis komoly, **házasság céljából** 50—52 évesig, levelet „Csiling” jellegre a kiadóba.

Vidéki, egyedülmaradt, csinos, 32 éves **FIATALASSZONY** **férjhezmenne** bevezetett órák, ékszerüzlettel. Lehetőleg szakmabeli, 35—45-ig, férfi választ várom. „Szombat-tartó” jellegre a kiadóba.

Társaságbeli legdiszkrétebb házasságküzretítő, **Doktor né** Király-u. 67. 1. 3. Telefon: 421-930

KÉT TESTVER **férjhezmenne** egészségével bíró, 45—55 éves férfinéz, özvegyember nem akadály. „Örökösáruházas” jellegre a kiadóba.

Főiskolai képzettségű, szombantartó, export-import kereskedő, csinos, szép, nem alacsony urhölgyét **feleségül keres** 30-ig, főnyképes, részletes választó kikérlettel „Ideális” reális” jellegre kérek.

ESKÜVŐRE divatos férfi- és női ruhák kölcsönzése. Esküvői ruhák vétele. RÓTI, Akácfa-utca 6.

Férjhezadnám kinondoltan szép, intelligencia, 28 éves **URIASSZONY** **hugomat** csakis jószámitált kereskedőböz, v. iparoshoz, Vidékre is, 35—45-ig. „Remek feleség” jellegre New-York hirdetőbe, Erzsébet-körút 8.

Goldné a zöld úrikerék legmegbízhatóbb házasságközvetítője! VII., Alsóerdősor 8. földszint 2. Telefon: 225-466

VENDEGLÁTÓZEMMEL és kedves oltbonnal rendelkező, 53 éves urinó **férjhezmenne** olyan 55—60 éves uriemberhez, aki anyagiakkal rendelkezik. „Szorgalmas” jellegre Halás hirdetőbe, Rákóczi-ut 27/A.

Gépészmérnök, 29 éves, izr **benősülne** „Disztingvált” jellegre Blocknerhez, Városház-utca 16.

HÖLGYEIM! **Jólelkű anyát keresek** 30-ból 40-ig, kilencéves fiunak és 12 éves lányomnak, aki 50-es férfinéz felesége lenne, cserébe gondtalan anyagiakat, ami minden jövedel, szeretetet biztosítok. „Szép is legyen, jó is legyen” jellegre a kiadóba.

Deportálásból hazatért, jó kondícióban lévő, biztos megélhetéssel és vagyonnal rendelkező, 52 éves, vidéki kereskedő keres **házasság céljából** olyan, lehetőleg egyedülálló, szombantartó 36—40 éves nőt, ki vagyoniag is hozzáillő Fényképpel és teljes címmel ellátott levelet kérek „Csak vidéki” jel. a kiadóba.

Férjhezmenne deportált özvegy, hároméves kislával, gyermekeszerető urhoz, 50 éves korig, 43 éves, jó üzletasszony és gazdasszony” jellegre a kiadóba.

Házasságokat eredményesen, diszkréten közvetít, társaságbeli özvegy iródnája: Damjanich-utca 58., III. 1. Telefon: 223—235.

Női körökben ismerős, előkelő, **privát** **SCHADCHEN** adja le címét. „Nem mindennapi” jellegre Arató hirdetőbe, Erzsébet-körút 14.

A zsinagóga naptára
December 26, csütörtök: Tévesz 3, péntek: 4, szombat: 5, vasárnap: 6, hétfő: 7, kedd: 8, szerda: 9, csütörtök: 10 (hét nap).
Szombaton, december 28-án heti szidra: Vájjgus háftóra: Ezékiél XXXVII, 15—28.

Imaldók:

Imaházak	Péntek		Szombat		Hétköznap	
	este	reggel	este	reggel	este	reggel
Dohány	4	7:15	10	4	4:50	7
Rumbach	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45
Bethlen	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45
Csáky	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45
Dózsa	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45
Nagyfuv.	4	8	8:44	4:50	7	7:45
Páva	4	8	8:44	4:50	7	7:45
Zugló	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45
Fiuárvah.	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45
Leányárv.	4	7:10	8:44	4:50	7	7:45

Péntekesti gyertyagyújtás: 3 óra 50 percek
A budai istentiszteletek ideje: December 27. péntek este 8 órakor, december 28. szombaton d. e. 11-kor a II, Torockó-u. 6/b. sz. alatti imaházban szombaton reggel 8 órakor, December 28-án, szombaton délután 4 órakor Oneg Sabbat, III., Zsigmond-u. 49. sz. alatti tanústeremben. **Istentiszteletek helge:** III., Zsigmond-u. 49., XI., Borskay-ut 37., II., Torockó-u. 6/b. és péntek esteként II, Fő-u. 12. sz. alatt.
Óbudai templom: III., Zichy-utca 9., péntek és ünnep este 4 órakor, szombat és ünnep d. e. 9 órakor.

36 éves, csinosnak mondott, lakással, önálló keresettel rendelkező özvegyasszony vagyok, megismerkednék **házasság céljából** olyan jobb iparossal, ki szeretné apja lenne 9 éves fiunak. „Ujra próbáljuk” jel. a kiadóba.

Férjhezmenne csinosnak mondott, 42 éves, önálló varrónő, főbörötli lakással. „Szorgalmas leány 42” jellegre a kiadóba.

UJÉLET
A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA
Szerkesztőség és kiadóhivatal VII., Sip-u 12. — Telefon: 421—930
Kiadótulajdonos:
A MAGYARORSZÁGI ISRAELITÁK ORSZÁGOS IRODÁJA
Felelős szerkesztő és felelős kiadó **RUZSÓ REZSŐ**
Postatakarékpénztári csekk száma: 26.209. (Magyarországi Izraeliták Országos Irodája)
Beküldött kéziratokat nem örlünk meg a visszaküldésükre nem vállalkozunk.
Nyomatott a Globus nyomdai műhelyet Rt. körforgópein.
Fel. nyomdavezető: Margittay Antal.